

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933.

Första kammaren.

Nr 21.

Onsdagen den 15 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 8 och den 10 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående arvode till ledamöter av allmänt kyrkomöte;

nr 93, angående ändrad lydelse av § 10 i instruktionen för riksdagens revisorer av stats-, banko- och riksgäldsverken; samt

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt efterlevande till vissa vid en flygolycka omkomna befattningshavare.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 199, angående vissa avlöningsstater under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1933/1934.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 201, angående disposition av vinstmedel hos Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskottets utlåtanden nr 14 och 15.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckt motion angående upphävande av påföljd jämlikt 2 kap. 19 § strafflagen.

Om avskaffande av det s. k. påföljdsstraffet.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 356, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Flyg* m. fl. med hänvisning till 2 kap. 19 § strafflagen yrkat, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till regeringen hemställa om sådana åtgärders vidtagande, att bestämmelserna om påföljdsstraff måtte utgå ur strafflagen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande avskaffandet av påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen samt skyndsamt för riksdagen framlägga de lagförslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Om avskaffande av det s. k. påföljdsstraffet. (Forts.)

Reservationer hade anmälts

1) av herrar *Anderson* i Hägelåkra, *Borell*, *Bissmark*, *Julin*, *Linnér*, *K. A. Westman* och *Johanson* i Huskvarna, vilka på anförda skäl hemställt, att ifrågasvarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

2) av herr *Larson* i Lerdala, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Borell**: Herr talman, mina herrar! I 1734 års lag stadgades för vissa brott, att brottslingen skulle dömas ärelös för all framtid. Denna bestämmelse borttogs i 1864 års strafflag, men i stället infördes påföljden förlust av medborgerligt förtroende, vilken påföljd ådömdes vid vissa i lagen bestämda grövre brott, bl. a. alltid för tjuvnad. Denna påföljd ådömdes för viss tid, ej under fem år och ej över tio år, eller för alltid. Sedan har under årens lopp denna påföljd i olika avseenden mildrats. Minimitiden sattes ned till ett år. Det stadgades vidare, att påföljd icke fick ådömas, såvida ej brottet förskyllde minst sex månaders straffarbete, och ur definitionen på detsamma borttogs, att den brottslige skulle som vanfreljd anses.

Emellertid framställdes tid efter annan yrkanden att påföljdsstraffet helt skulle borttagas, eller att bestämmelserna därom åtminstone skulle modifieras. Vad man särskilt vände sig mot var den verkan för den brottslige, som påföljden medförde, svårigheten för honom att åter komma ut i det allmänna livet och vinna anställning och skaffa sig sitt levebröd. Anteckning om påföljden gjordes i kyrkoböckerna, och i vederbörandes prästbevis. Det är uppenbart att detta lade mycket svåra hinder i vägen för honom att återigen efter utståndet straff kunna sörja för sig själv och skapa sig en ny framtid.

I anledning av en riksdagsskrivelse, där särskilt dessa olägenheter påpekades, utarbetades en kungl. proposition, som gick ut på att man skulle taga bort påföljden förlust av medborgerligt förtroende, och i stället skapa det institut, varom nu bestämmelser finnas i 2 kap. 19 § strafflagen. I den skrivelse, som riksdagen avlät med påkallande av en revision av lagstiftningen i denna del, anfördes:

»Men om alltså det menliga, som, enligt vad numera tämligen allmänt torde erkännas, ifrågasvarande bistraff» — nämligen förlust av medborgerligt förtroende — »medför, enligt riksdagens mening bör förekommas och för sådant ändamål erforderliga lagstiftningsåtgärder vidtagas, får å andra sidan icke förbises, att de påföljder, som förlust av medborgerligt förtroende för närvarande innebär, icke kunna helt och hållet borttagas. Vissa brott måste alltid anses vara av den beskaffenhet att den, som därtill blivit förvunnen, bör även efter därför utståndet straff vara diskvalificerad till utövande av vissa medborgerliga funktioner eller rättigheter, vare sig för alltid eller för någon viss tid framåt.»

Den nuvarande lydelsen av 2 kap. 19 § strafflagen är följande:

»Vissa i lagen bestämda brott kunna medföra, att den brottslige för tid, som nedan sägs, ådömes den påföljd, att han ej må utöva ämbete, tjänst eller annan allmän befattning samt ej är berättigad avgiva röst vid val av riksdagsman eller präst eller att deltaga i kommunal- eller municipalstämmas eller allmän rådstugas eller kyrkostämmas överläggningar och beslut eller eljest rösta i allmänna ärenden, i vilkas avgörande endast den må deltaga, som är i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad. Är någon till sådan påföljd dömd, have han ock förverkat allmän befattning, som av honom innehaves.

Ej må påföljd enligt denna § ådömas, där ej brottet varder belagt med straffarbete i minst sex månader. Påföljden ådömes för alltid, där den dömde

Om avskaffande av det s. k. påföljdsstraffet. (Forts.)

gjort sig skyldig till straffarbete på livstid, men i annat fall intill dess viss tid, minst ett och högst tio år, förflutit från det han efter utståndet straff blivit frigiven.»

Aven påföljden enligt sistnämnda lagrum är knuten vid straff för vissa brott. Bland dessa ingå exempelvis oredlighetsbrotten, tjuvnadsbrottet, mened och mord, men däremot icke sådana brott som misshandel, våldtäkt, brott mot offentlig myndighet etc.

Man har sökt förebygga, att någon onödigt publicitet ges åt den ådömda påföljden. Anteckning om påföljden göres visserligen i församlingsböckerna, men den får icke antecknas i prästbevis. Offentlighet åt påföljd, utom naturligtvis den offentlighet som ligger däri att utslag, där påföljd föreskrives, offentligen avkunnas i underdomstolarna, får icke ske på annat sätt än genom utdrag ur straffregistret.

Man har sålunda så mycket man kunnat sökt förebygga de för den dömde menliga verkningarna av påföljdsstraffet. När nämnda ändring i lagstiftningen genomfördes, uttalades också i lagutskottets utlåtande, att de synpunkter, som av riksdagen i dess skrivelse framhållits, d. v. s. huvudsakligast att påföljdsstraffets publicitet vållade svårigheter för den dömde, syntes i det då förevarande förslaget blivit väl tillgodosedda. Genom detsammans antagande böra, hette det, »de menliga verkningarna av bistraffet förlust av medborgerligt förtroende såvitt möjligt är förebyggas».

Det är dock uppenbart, att även den påföljd, som ådömes enligt 2 kap. 19 § strafflagen, kan medföra menliga verkningar för den dömde. Det kan försvåra för honom hans återinträde i det borgerliga livet och försvåra hans möjligheter att vinna anställning och att försörja sig. Men å andra sidan måste man ju hålla fast vid, att det väl knappast lär vara möjligt att medgiva, att en person, som begått vissa grövre brott, omedelbart efter brottets avtjänande och innan under en viss prøvotid — denna påföljd ådömes ju i regel för viss tid — ådagalagts, att det undergångna straffet länt till rättelse, får utöva alla de rättigheter i det allmänna livet, som en icke straffad person har rätt att utöva. Då gäller det sålunda att göra de verkningar, som ytterst bero på det begångna brottet, så litet skadliga som möjligt för den dömde, och detta har man sökt göra genom att sörja för att så litet publicitet som möjligt gives åt den ådömda påföljden.

Det är på den ståndpunkten lagstiftningen står i dag. I den föreliggande motionen har herr Flyg m. fl. yrkat, att 2 kap. 19 § skall utgå ur strafflagen, och att sålunda någon påföljd för brott av den beskaffenhet, som nu är i fråga, icke skulle följa. Detta skulle medföra att en person, som begått sådana brott, för vilka påföljd nu ådömes, omedelbart efter utståndet straff skulle få fulla medborgerliga rättigheter. Så långt kan man enligt min mening icke gå. Och man kan icke heller på ett bättre och mer verkningsfullt sätt än som nu tillämpas sörja för att de menliga verkningarna av påföljden för den dömde vid hans återinträde i det borgerliga livet bliva så litet menliga som möjligt.

Huruvida man kan och bör inskränka antalet av de brott, för vilka påföljd skall ådömas, är en sak, som kan diskuteras. Härutinnan kräves dock en ingående utredning. Detta står i naturligt samband med den fullständiga omarbetning av strafflagen, som nu är i fråga. Att på en enskild motion nu vidtaga den påyrkade förändringen anser jag för min del icke kunna tillrådas, och vid sådant förhållande tillåter jag mig, herr talman, att hemställa om bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservation, som är undertecknad av mig m. fl.

Om avskaffande av det s. k. påföljdsstraffet. (Forts.)

Herr Åkerman: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Som herrarna hörde av den redogörelse, som den föregående ärade talaren lämnade angående den historiska utvecklingen av det straffrättsliga institut, som vi nu behandla, finna herrarna ju tydligt, att detta påföljdsstraff är ställt på avskrivning. Gång på gång har det i riksdagen riktats häftiga angrepp mot denna straffpåföljd, och efterhand ha de lett därhän, att den nu gällande lagen, som varit i kraft sedan 1918, betydligt inskränker tillämpningen och betydelsen av straffpåföljden. Men alltjämt kvarstår dock det faktum, att alla de personer, som drabbas av denna påföljd, känna ett svårt lidande därav.

Det är ju också uppenbart, att när staten genom sin dömande myndighet fäster detta märke på en dömd person, så handlar staten i direkt strid med den uppfattning, som staten i övrigt vill göra gällande. Jag behöver bara erinra om den stora hjälpverksamhet, som pågått i många år för att hjälpa och stödja alla dem, som ha varit i fängelse och som äro i betryck när de komma ut. Detta barmhärtighetsverk har staten konfirmerat genom att årligen därtill anslå så mycket, som staten ansett sig kunna för detta ändamål avvara; beloppen ha ju inte varit stora, men dock rätt så avsevärda jämfört med många andra länder.

De biverkningar, som alltid uppstå av frihetsstraff, verkningar som inte äro avsedda, men som ha visat sig omöjliga att förebygga, har staten alltså velat mildra, och då måste man väl påstå att det är i högsta grad inkonsekvent av staten att samtidigt införa bestämmelser, som direkt försvåra den straffades återinträde i det borgerliga livet. Allteftersom tiden gått har man också gnagt på detta institut. Man har försökt att lägga det till rätta så gott man kunnat. Men det är inte tillräckligt.

Jag vill fästa uppmärksamheten på, att vad som numera anföres till försvar för detta straff enligt min mening ingenting annat är än ett skattande åt en känsla — jag skall gärna medge att jag förstår den känslan, ty det ligger i människonaturen rotat ett visst begär att reagera i det längsta emot den, som har överträtt lagarna. Men, mina herrar, glöm aldrig att efter hand som samhället har utvecklats i kultur och humanitet, har man i alla fall även från lagstiftningens sida bemödat sig att utrota detta inneboende drag i människosjäl. Man har ofta talat om, att strafflagen har en uppfostrande betydelse, att den kan i människornas uppfattning inskärpa, att det ena och det andra är straffbart och att det skall man inte göra. Den skulle sålunda på det sättet även ha en moraliskt uppfostrande verkan. Detta må vara sant, och jag vill inte bestrida det. Men vi skola då inte glömma, att lagstiftningsåtgärder, som uppamma en annan icke moralisk känsla, nämligen hämndlystnaden, också är av ondo. Jag säger hämndlystnad, ty vi veta ju alla, att hela vår straffrätt utvecklats sig ur den gamla självhämnden, och att det övergått i statens hand att verkställa hämnden, fastän man inte nu vill kalla det så — de straffrättsliga och filosofiska teorierna ha ju en annan förklaring till vad som sker, när man utkräver ett straff.

Jag ber herrarna observera, att den motion, som här föreligger, har föregåtts av ett sakkunnigutlåtande. Några dagar innan denna riksdag öppnades, överlämnades till justitieministern ett sakkunnigutlåtande från en beredning, som var tillsatt av den förra justitieministern. Denna sakkunnigberedning hade till uppgift att lämna ett förslag till organisation av den frivilliga hjälpverksamhet för de frigivna, om vilken jag förut talat. I kommittén sutto representanter för fångvården och den offentliga och privata hjälpverksamheten samt även en representant för domarkåren och en medlem av det svenska prästerskapet. Dessa herrar ha enhälligt tillstyrkt, att denna straffpåföljd måtte

Om avskaffande av det s. k. påföljdsstraffet. (Forts.)

utmönstras ur lagstiftningen, och ha därom gjort hemställan i det betänkande, som de överlämnat till justitieministern. Jag ber herrarna inte glömma, att bakom denna motion ligger ett sådant sakkunnigutlåtande. Sedan nu representanter för den verksamhet, som ha gjort till sin livsuppgift att mildra nöden och eländet för dem, som komma ut ur fängelserna, förstärkta med representanter för andra samhällsgrupper, enstämmigt förordat, att detta institut måtte slopas, vill jag ändå vädja till herrarna, om inte tiden nu är inne att genom riksdagens i dag fattade beslut ge ökat eftertryck åt den hemställan, som de sakkunniga redan ha gjort hos justitieministern.

Jag skall nämna ytterligare en sak. Det är underligt, vad vanans makt är stor. För åtskilliga år sedan veta ju herrarna, att det uppstod en stark rörelse för att rädda de unga förbrytarna. Man insåg angelägenheten i att dessa unga människor, som råkat i olycka genom brott, behandlades på ett särskilt sätt, så att de inte likställdes med till myndig ålder komna förbrytare. De borde såvitt möjligt skonas från den straffbehandling, som dessa senare fingo undergå. I en levande känsla av det riktiga i denna uppfattning föreslog lagberedningen 1888, att man skulle göra åtminstone den ändringen i gällande lag, att unga lagöverträdare skulle förskonas ifrån nu ifrågavarande straffpåföljd. Man ansåg det stridande mot all rim och reson att fästa detta skammärke på dessa unga mellan 15 och 18 år — de äro ju så gott som barn. Lagberedningen föreslog därför att påföljden skulle borttagas för dem. Men vad hände? Beredningens utlåtande gick på remisser, och så började den juridiska skarpsinnigheten att fungera — den är ju bra många gånger, men bara så länge den, liksom dumheten, inte missbrukas. Jag vågar påstå att var och en, som tänker på vad som då hände, måste finna att det inte var bra som då skedde, nämligen att påföljden för de minderåriga bibehölls, låt vara med den modifikationen att det blev överlämnat i domarens skön att bestämma, när denna påföljd skall drabba en sådan gosse — man kan ju kalla honom så, när han inte fyllt 18 år.

Jag har verkligen levat i den tron, att man praktiskt sett inte har tillämpat detta och att domaren, som fått större frihet att välja efter omständigheterna, låtit bli att stämpla dessa unga på det sättet, men så är tyvärr inte förhållandet. Jag har gjort en undersökning i ungdomsfängelserna och jag har funnit till min bestörtning, att bestämmelsen om dylik påföljd helt nyligen tillämpats emot sådana gossar. Det var en yngling, som jag särskilt fäste min uppmärksamhet vid. Han hade dömts till 7 månader straffarbete för stöld — och minsann hade han inte fått påföljd också! Jag vädjar till herrarna, om det kan vara bra att bibehålla en lag, som möjliggör någonting sådant.

Det vore mycket att säga i detta ämne, men jag vet inte, om jag skall göra det. Jag har en känsla av att det kanske inte är behövt. Jag tror ändå, att riksdagen i dag skall göra ett uttalande, som är tillräcklig för att sätta ytterligare relief på sakkunnigutlåtandet. Men innan jag tystnar skall jag be att få erinra om några ord, som för 400 år sedan uttalades av den vördnadsvärde man, som skrev domareregierna. Vi veta, hur det såg ut på den tiden både med strafflagen och straffanstalterna. Men det fanns dock röster, som höjdes för barmhärtighet, och jag ber att få läsa upp ett uttryck härför: »Ingenting är domaren så storligen av nöden som beskedlighet, att han vet när han skall vara sträng, och när han skall vara mild i lagen, ty allt straff bör vara till förbättring, och straffet bör vara sådant, om möjligt är, att det icke förhindrar honom, som straffad varder, till att bättra sig. Såsom sker med dem, där stultit hava, de stå vid stupona, mista örönen och visas av by, om sådana människor rymma bort i främmande land, där ingen känner

Om avskaffande av det s. k. påföljdsstraffet. (Forts.)
dem, och vilja sedan bättra sig, och föra ett gott leverne, så varda de aldrig betrodde, och är det straffet honom, som straffad är, ett hinder, och bliver han däröver förtvivlad, och värre än han var tillföre, och hade fördenskull bättre varit, att han hade strax mist livet.»

Häri instämde herrar *Branting, Nerman* och *Norling*.

Herr Larson, Edward: Herr talman! Då jag antecknat en blank reservation vid detta utlåtande, ber jag att med några ord få motivera detta. Jag anser nämligen, att detta är en så pass stor fråga, att den inte bör leda till att riksdagen på enskild motionärs yrkande däri vidtager någon åtgärd. För övrigt ligger ju frågan redan under utredning. En kommitté har varit tillsatt för att utreda en del spörsmål, som stå i samband med detta ärende, och kommitterade ha enhälligt tillstyrkt skyndsam behandling även av denna fråga. Då är det väl något egendomligt, om riksdagen nu skulle skriva till Kungl. Maj:t i frågan, när denna redan ligger under Kungl. Maj:ts prövning.

Med detta vill jag emellertid säga, att jag inte alls ställer mig som motståndare till förslaget. Det har länge för mig stått klart, att det göres allt för litet för frigivna fångar, för att bereda dem tillfälle till uppåtträdelse. Men här föreligger i alla fall ett spörsmål, som berör så många olika kategorier av människor, att man inte gärna kan taga dem alla över en bank. Jag menar alltså, att om det gäller en person, som av en eller annan orsak — i många fall kanske av ren olyckshändelse — fått sitt straff och sedan kommer i frihet, för honom bör givetvis inte denna påföljd tillämpas, medan man enligt mitt förmenande nog bör betänka sig, när det gäller att taga bort påföljden för så kallade vaneförbrytare, det vill säga sådana typer av människor, som tillbringa sin mesta tid inom fängelset. Det är väl knappast någon mening i att ge dessa människor, som tillbringa så gott som hela sin tid i fängelset och endast äro ute under kortare mellantider, möjlighet att under de korta perioder, som de äro ute, bland annat deltaga i de kommunala angelägenheterna och där söka göra sig gällande. Detta är betänkligt! Ja, man kan skrateta åt detta resonemang, men på landsbygden väcker det ganska stor anstöt, när sådana typer komma hem från fängelsevistelse och vilja deltaga i de kommunala förhandlingarna. Det är kanske en gammalmodig åsikt. Men det kan inte hjälpas att det är många människor, som ha den åsikten, att man skall göra en skillnad på människorna. Jag fick ett beklämmande intryck vid ett besök, jag en gång gjorde på Långholmen. Statsrevisorerna gjorde nämligen ett besök där, och jag var med bland dem. Då vi kommo in i det rum, där handlingarna för de olika fångarna och deras fotografier förvarades, visade vederbörande på en hylla, där de dåvarande invånarna hade sina papper, och sedan pekade han på andra sidan och sade: »Hit flyttas korten, då fångarna släppas ut.» Då kunde jag inte återhålla frågan: »Men det är väl inte ofta, de återkomma?» »Jo», svarade han, »det är mycket vanligt. För en stor del av dem få vi hålla på att flytta dessa kort fram och tillbaka, och här gör pressen ett hiskligt väsen», som han uttryckte sig, — det var nämligen så, att ett par fångar nyss hade rymt — »när ett par personer rymmer härifrån. Det händer ju någon gång att fångar rymma. Men vi släppa varje dag ut mycket farligare personer än dessa, som rymt», tillade han, »fastän då hör man sällan något sägas om det.» Jag menar således, att, då frågan avancerat så pass långt som den verkligen gjort, föreligger enligt mitt förmenande inte något skäl att ytterligare skriva i frågan. Jag ber att med följande motivering få yrka avslag på motionen, och hemställer därför att riksdagen måtte besluta att — med hänsyn till att frågan om avskaffande av

Om avskaffande av det s. k. påföljdsstraffet. (Forts.)

bestämmelserna om den ifrågavarande påföljden redan är föremål för Kungl. Maj:ts prövning på grund av den framställning i ärendet, som avgivits av de sakkunniga för utredning av hjälporganisation för frigivna fångar, samt förslag sålunda torde kunna förväntas inom närmaste tiden, varför behov nu ej torde föreligga att till Kungl. Maj:t avlåta ny skrivelse i saken — ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Med denna motivering ber jag således, herr talman, att få yrka avslag.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag skall inte plåga kammaren med något vidlyftigt anförande i sak, utan jag åberopar vad utskottets ärade ordförande här yttrat. Jag vill bara svara ett par korta ord på den siste ärade talarrens anförande. Som kammaren hörde, stod han ganska tveksam inför själva frågan. I början av sitt anförande uttalade han sympatier för saken, och sedan av vissa formella skäl ställde han sig avböjande blott för i dag. Denna ställning var grundad på att en sakkunnigberedning hos Kungl. Maj:t framburit sina önskemål i ärendet. Men riksdagen har inte, såvitt jag vet, efter den senaste lagändringen varit i tillfälle att uttala sig; och det förefaller mig, som om ett uttalande i dag till förmån för sakkunniges framställning skulle vara av stor betydelse.

Det andra, jag ville försöka svara på, är följande. Han talade om, att det ofta förekommer, att en gång straffade personer snart nog komma åter till fängelset för begångna nya brott. Just i anledning av detta förhållande vill jag fråga, om icke förefintligheten av bestämmelsen om påföljd är en av de orsaker, som i hög grad bidraga till att en ifrån fängelset utkommen brottsling inte kan resa sig, utan nödgas komma tillbaka dit.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Borell: Herr talman, mina herrar! För min del har jag ingenting emot att rösta för den motivering, som föreslagits av herr Larson i Lerdala, och detta så mycket mindre som även i den reservation, jag undertecknat, hänvisas till den kommande utredningen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle godkänna den av herr Anderson i Hägelåkra m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr Larson, Edward, att riksdagen skulle besluta, att — med hänsyn till att frågan om avskaffande av bestämmelserna om den ifrågavarande påföljden redan vore föremål för Kungl. Maj:ts prövning på grund av den framställning i ärendet, som avgivits av de sakkunniga för utredning av hjälporganisation för frigivna fångar, samt förslag sålunda syntes kunna förväntas inom närmaste tiden, varför behov nu ej syntes föreligga att till Kungl. Maj:t avlåta ny skrivelse i saken — ifrågavarande motion icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Borell begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till herr Edward Larsons yrkande, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Om avskaffande av det s. k. påföljdsstraffet. (Forts.)

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Edward Larsons under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Akerman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 46;

Nej — 67.

Om upphävande av domstols rätt att lämna sak till framtiden.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckt motion angående upphävande av stadgandet i 17 kap. 32 § rättegångsbalken att brottmål må i vissa fall kunna lämnas till framtiden.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 357, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Flyg* m. fl. yrkat, att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte hemställa om en sådan ändring av rättegångsbalkens kapitel 17, att bestämmelsen, att ett mål kunde ställas på framtiden, utan att den åtalade varken fälldes eller friades, utginge ur rättegångsbalken.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Akerman*, *Klefbeck*, *Norling* och *Lindqvist*, fru *Östlund* samt herr *Olsson* i Mellerud, vilka på åberopade grunder hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning om upphävande av den i 17 kap. 32 § rättegångsbalken åt domstol givna rätten att i brottmål lämna sak till framtiden samt skyndsamt för riksdagen framlägga de lagförslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr *Akerman*: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som föreligger, undertecknad av mig och några andra ledamöter av utskottet.

Herrarna behagade finna, att i själva sakfrågan äro utskottet och reservanterna fullkomligt ense. Vi anse allesammans, att det rättsinstitut, som möjliggör för en domstol att i vissa brottmål säga varken ja eller nej utan säga, att saken får bero på framtiden, att alltså på det sättet fästa ett märke på den tilltalade, ehuru han inte blivit dömd — att detta rättsinstitut, säger jag, som är en kvarleva från den gamla inkvisitoriska processen och den legala bevisteorien, bör utmönstras ur lagstiftningen. Därom äro vi alla ense. Frågan

Om upphävande av domstols rätt att lämna sak till framtiden. (Forts.)

är bara, när det bör ske, och majoriteten säger vänligt nog, att det får närmast bero på justitieministern själv att avgöra, om detta skall ske före processreformen, medan vi reservanter anse, att frågan är så behjärtansvärd och att det är så pass oresonligt, att denna sak får stå kvar i lagen, att vi vilja skriva till justitieministern och ge honom en liten vänlig knuff att skynda på, oberoende av processreformen.

Nu vet jag mycket väl, att en massa ärenden trängas på justitieministerns bord, och att han även under denna riksdag har fått åtskilliga inviter från oss att vidtaga åtgärder i lagstiftningsärenden. Jag förstår, att han kan känna det brydsamt, men att verkställa den här lagoperationen är, det tror jag mig kunna säga, inte någon särskilt stor sak och tager inte särskilt lång tid. Det finns fullt upp med unga herrar i hovrätterna, som säkert skola stå till tjänst, och jag är övertygad om, att justitieministern inte skall behöva truga dem. Och skulle mot förmodan så bliva fallet, får väl justitieministern säga som den berömde teaterdirektören Sjövall sade: »Kom ihåg, mina herrar, äran att vara vid min teater!»

Herr Bissmark: Det gäller ju, herr talman, här som sagt ingen principfråga, utan det gäller graden av det förtroende, man har till justitieministern, och den tycks vara större hos utskottsmajoriteten än hos minoriteten! Vi anse, att han bör kunna bedöma, om det kan ske utan olägenhet att man framlägger förslag om avskaffande av ifrågavarande bestämmelser. Vi ha ansett, att det inte är så brådskande, och att om det stör processberedningens arbete, man inte bör framkalla ett sådant störande från riksdagens sida. Jag kan inte tro, att den ärade ordföranden i första lagutskottet heller anser det så brådskande. Han har en fyrtiofemårig domarbana bakom sig och har suttit här i riksdagen flera decennier men aldrig själv kommit på tanken att söka få bort denna i och för sig, som jag medger, ganska olämpliga utväxt på vår nuvarande processordning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag ber att få svara ett par ord.

Den här saken är så pass otrevlig, att vi reservanter anse, att det är på sin plats, att riksdagen uttalar sina önskemål om ändring. Ty vad innebär det, att en person blir ställd under framtiden, som man säger? Jo, utom allting annat innebär det — det är ju vanligen mordbrandsmål som det gäller — att den, som ställts under framtidsdom, inte får ut sin försäkring, fastän han icke kunnat dömas skyldig till någon brottslig handling. Vidare förhåller det sig så, att inte någon gräns är bestämd för den tid, under vilken han skall vara utsatt för allehanda efterräkningar och obehagligheter, utan han har den där hotande ställningen över sig alltjämt.

Nu svara kanske då motståndarna: det, som du nu säger, äro vi ense om, och denna sak bör skaffas ur världen, men vår avböjande hållning beror på att vi hava det förtroendet för regeringen, att den kommer att framlägga förslag till ändring. Det var ju en mycket älskvärd och trevlig invändning, som så gjordes, ty det kan ju inte påbörjas oss så kallade partivänner till justitieministern, att vi skulle brista i förtroende och sympati för honom, men vi tro, att höga vederbörande kan hava stöd av ett uttalande från vår sida, då det gäller att få bort en sak, som alla äro ense om att utdöma.

Nu var kammaren frisk på att taga reservationen vid förra betänkandet. Och det gör, att jag med så mycket större frimodighet yrkar bifall till reservationen även vid detta betänkande, herr talman!

Om upphävande av domstols rätt att lämna sak till framtiden. (Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Akerman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr statsrådet *Schlyter* avlämnade

dels Kungl. Maj:ts skrivelse nr 204, med tillkännagivande att en i statsverkspropositionen under riksstatens andra huvudtitel bebådad framställning angående anslag till bestridande av kostnader för delning av Svea hovrätt icke kommer att föreläggas riksdagen;

dels ock Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 192, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 10 maj 1929 om trafikförsäkring å motorfordon;

nr 200, med förslag till lag om utrotande av berberis å viss mark; samt

nr 205, angående anslag till bestridande av kostnader för utredning rörande omarbetning av aktiebolagslagstiftningen.

*Om under-
ställning av
vissa kommunala
beslut.*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående underställning av sådana kommunala beslut, som avse att bereda skattskyldig medlem av kommunen eller ock annan särskilda förmåner.

I en inom första kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 24, hade herr *Stendahl* hemställt, att riksdagen ville för sin del antaga vid motionen fogade förslag till

lag angående ändrad lydelse av 79 § lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet;

lag angående ändrad lydelse av 74 § lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse i stad;

lag angående ändrad lydelse av kungl. förordningen den 23 maj 1862 om kommunalstyrelse i Stockholm;

Om underställning av vissa kommunala beslut. (Forts.)

lag angående ändrad lydelse av 66 § lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse;

lag angående ändrad lydelse av lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm; och

lag angående ändrad lydelse av 54 § lagen den 20 juni 1924 om landsting.

Berörda lagförslag avsågo, att bland de beslut, som enligt vederbörande författningar för att vinna bindande kraft måste underställas Konungen, skulle upptagas beslut, som anginge beredande av särskild förmån åt medlem av kommun (respektive församling) eller annan utöver vad lag eller laga föreskrift uttryckligen medgäve. I lagförslagens övergångsbestämmelser hade ifrågasatts, att de nya bestämmelserna skulle få retroaktiv verkan på redan fattade och lagakraftvunna beslut.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Hellberg*, *Sandegård*, *Mellén* och *Ström* i Göteborg, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr Hellberg: Herr talman! Min blanka reservation vid detta utlåtande hänför sig företrädesvis till motiveringen.

Jag hade önskat, att det skulle ärligt och utan förmildring sägas ifrån, att det av motionärerna anförda fallet är ganska betänkligt ur skattelikhetsynpunkt. I stället har nu majoriteten, om jag så får säga, slätat över det med hartassen, så att det ser ganska oskyldigt ut. Det sammanställs med förmåner, som en kommun erbjuder allmänna inrättningar och institutioner, vilket synes mig vara rätt försvarligt, och även med sådana förmåner som tomtuppåttagelser och dylikt, som lämnas åt enskilda företag, vilket synes mig mindre försvarligt. Men i själva verket är det här föreliggande fallet åtminstone till graden skilt från de bägge andra.

Här har ju kommunen erbjudit ett bolag, utom ett flyttningsbidrag på 200,000 kronor, en skattelindring under fem års tid på sammanlagt 3 miljoner, en skattelindring, som går så långt i vissa fall, att den uppnår nära nog 90 procent av hela skattebeloppet. Det innebär ju, att det skapas en väldig olikhet i skatteavseende mellan kommunens olika medlemmar, vilket måste anses stå i mycket stark strid mot skattelagarnas anda och mening. Detta har jag velat, att man skulle öppet och ärligt bekänna. Jag tycker, att om man skall gå emot en motions yrkande, måste man åtminstone säga klart ifrån vad det innebär. Men jag inser mycket väl, att om detta hade sagts, det inte hade varit så lätt för majoriteten att finna tillräckligt starka skäl för att avvisa motionens krav, även om den inte gärna kunde tagas i den form den förelåg.

För min del var jag rätt benägen att i någon form yrka på en utredning av frågan, men då jag i debatten blev stående alldeles ensam, ansåg jag mig inte gärna kunna framställa något yrkande. Skulle nu eventuellt motionären framställa något sådant, skulle jag vara benägen att gå med på det. Jag har egentligen här endast velat angiva, att jag tycker utskottet alltför mycket har så att säga plånat ut den verkliga innebörden i de missförhållanden, som motionären påvisat.

Herr Stendahl: Herr talman! Som den föregående ärade talaren påpekade, är orsaken till den av mig i detta ärende väckta motionen den, att en svensk kommun tillåtit sig att draga till sig ett skatteobjekt genom en skatterestitu-

Om underställning av vissa kommunala beslut. (Forts.)

tion, ett förfarande, som, såvitt jag kan begripa, är fullkomligt olagligt. För att det icke skall bli något missförstånd om grunden och orsaken till mitt initiativ på denna punkt, och att man skall tro att det, att jag är stockholmare, och STAB, d. v. s. det bolag, som fått denna skatterestitution, har flyttat från Stockholm till Jönköping, verkat min missbelåtenhet med denna flyttning och mitt initiativ i denna sak, så vill jag säga, att om Stockholms stad sköter sin ekonomi och skattepolitik på sådant sätt, att skatteobjekten icke trivas i kommunen, så skall åtminstone icke från mig ett ord höjas mot att skatteobjekten gå till någon annan kommun i landet, där man driver en sundare, riktigare och för skatteobjekten drägligare politik än den som till äventyrs för närvarande och kanske i framtiden någon tid drives eller kommer att drivas av Stockholms stad. Stockholms stad torde i så fall få lära sig att sköta sin politik, närmast sin finans- och skattepolitik på sådant sätt, att mer eller mindre befogade anmärkningar icke kunna riktas emot den, och att skatteobjekten få intresse av att icke endast stanna i staden utan också gå dit. Således är det icke någon ovilja mot att ett skatteobjekt ej vill finna sig i vilken beskattning som helst från en kommun, som varit drivfjädern till min motion, utan vad som varit drivfjädern i min motion det är, att det knappast kan tänkas ett mera typiskt fall än det av mig påtalade därtinnan, att en kommun sätter ett kommunalt skatteobjekt på offentlig auktion, något som, såvitt jag förstår, ingen gärna skulle kunna försvara. Det är detta senare sakförhållande, som påverkar mitt ingripande.

Nu säger konstitutionsutskottet dels, att dylika favörer eller skattefavörer tidigare ha beviljats industrier i form av billiga tomter, och dels att en viss auktion förekomme städerna emellan, när det gäller att till en stad draga antingen en kasern, ett sjukhus eller något i den stilen. Jag vill ej bestrida, att dylikt vid upprepade tillfällen ägt rum, men vad jag alldeles bestämt vill bestrida är att dessa förhållanden, framhållna av konstitutionsutskottet, äro jämförbara med den klara skatteauktion, som förekommit i fallet Jönköpings stad. Och så drager konstitutionsutskottet utav denna, såvitt jag begriper, haltande jämförelse den konklusionen, att då sådana missförhållanden, som konstitutionsutskottet ändå medger, att den påtalade skattelindringen är, förekommit tidigare vid flera tillfällen, så skulle därav konstitueras ett skäl för att man icke vidtoge åtgärder för att ett erkänt missförhållande skulle kunna ändras eller stäckas. Enligt min uppfattning skulle det av konstitutionsutskottet gjorda erkännandet — låt vara icke i så drastisk form som fallet Jönköpings stad, men i alla fall missförhållanden på detta område icke äro enastående — vara ett dubbelt skäl att komma till en motsatt slutsats mot den som konstitutionsutskottet har gjort, d. v. s. att i stället för att säga, att vi vidtaga ingen åtgärd, därför att sådana historier förekomma rätt ofta, borde man, såvitt jag begriper, säga, att då sådant här tycks tendera till att få otrevligare och otrevligare former, och då själva sakförhållandet är oriktigt, är det på hög tid att ingripa och stoppa denna trafik. För min del skall jag ej bli särskilt långvarig, men jag skulle vilja ha fastställt, att det är ostridigt, att ett missförhållande här föreligger, och att formen för detta missförhållande är grövre än vad som förut förekommit.

Nu anvisar konstitutionsutskottet såsom en möjlighet att rätta till denna sak klagoinstitutet. För min del skulle jag vilja fråga det ärade och lärda konstitutionsutskottet, hur man skall klaga, när en hel bygd slår sig ihop och gaddar sig samman, för att klagomålen ej skola få framföras och lagligheten av det beslutade ärendet icke skall få prövas? Ja, det är ju möjligt, att konstitutionsutskottet kan anvisa någon form för det. Då är det klyftigare än vad jag tror att det är!

Om underställning av vissa kommunala beslut. (Forts.)

Nu vet jag ju mycket väl, att med den form, som jag har gett min motion, kan den icke bifallas, och när jag skrev motionen, var jag fullt på det klara med det, men jag skrev den med flit i en skarp form, därför att jag menade, att om man gjorde det, så kanske i alla fall det skulle verka en liten smula varnande för ett upprepande av en trafik av den art, som här tagit sig uttryck.

Jag skall således sluta, herr talman, med att i stället för att göra ett yrkande, be att än en gång få konstatera, att man från konstitutionsutskottet sakligt ej velat försvara vad som passerat, men också samtidigt att få instämna i konstitutionsutskottets fromma önskan, att något sådant som det passerade icke måtte upprepas, och i avvaktan på att denna fromma bön måtte gå i uppfyllelse, hoppas på att man icke skall behöva vidtaga någon lagändring i detta fall, något som däremot ej kan undgås om en trafik av den art, som här förekommit, skulle bli upprepad, något som ingen borde kunna se mellan fingrarna med.

Herr Sundberg: Herr talman! Det var en mycket stor överraskning att höra av den siste ärade talaren, att han skrivit denna motion icke därför att den skulle gå igenom, därför att han på förhand ansåg det nära nog omöjligt. Det är ju att beklaga, att den ärade motionären på det viset besvärat utskottet med att penetrera en så svår fråga som denna, något som man ju försökt sig på i utskottet och varit skyldig att göra.

Jag finner, att denna motion vittnar om att motionären icke tillräckligt satt sig in uti grunderna för vår kommunallagstiftning. Om han detta gjort, skulle han till utgångspunkt ha tagit den grundläggande principen, att kommunerna äga att fritt besluta uti sina angelägenheter. Denna princip förringas ingalunda av de bestämmelser i kommunalförfattningarna, som föreskriva underställning av beslut i vissa ärenden. Tvärtom måste man anse dessa bestämmelser som undantag, vilka bekräfta regeln. Mot en utökning av dessa undantag måste *av denna anledning* alltid resas allvarliga betänkligheter; utökningen bör ske endast då utomordentligt tvingande omständigheter därtill föranleda. Och under inga förhållanden får det ske för att, som motionären åtminstone delvis synes hava avsett, underkasta besluten en lämplighetsprövning. Av de rättsmedel mot kommunala beslut, lagen ställt till förfogande, avser icke något prövning av frågan, huruvida beslutet lämpligen bort fattas eller icke. Dessa rättsmedel avse endast *dels* besvärsrätten för prövning huruvida beslutet tillkommit i laga ordning eller står i strid mot allmän lag eller författning eller överskrider deras befogenhet, som fattat beslutet, eller kränker någons enskilda rätt eller eljest vilar på orättvis grund, *dels ock* underställningsvis prövning av högre myndighet i vissa *enstaka klart angivna* fall, där sådan ansetts böra ske till förhindrande att kommunen överskrider sina ekonomiska möjligheter (upptagande av lån i visst fall och uttaxering för längre tid än fem år) eller att rubbning sker i vissa bestående rättsförhållanden (avhändande m. m. beträffande fastighet, som kommunen erhållit genom testamente, nya planer rörande donationsjordar, förhöjda avgifter i fråga om den allmänna rörelsen och beslut om arvode åt kommunala förtroendemän).

Härav framgår otvetydigt, att lagen icke inrymmer eller avsett någon allmän lämplighets- eller skälighetsprövning av kommunala beslut. Att en sådan prövning icke överensstämmer med kommunalförfattningarnas anda, har jag förut antytt.

Nu säger motionären eller har antytt, att han vill komma åt sådana bestämmelser icke blott därför att de äro olämpliga, utan även därför att de äro olagliga. Men här står ju dock besvärsrätten till buds. Då säger man, och det

Om underställning av vissa kommunala beslut. (Forts.)

har också herr Stendahl framhållit, att om besvär icke anföres mot beslutet, så blir det ju bestående och verkställt, oaktat det är icke lagligt. Häremot finnes i magistratstäderna ytterligare det rättsmedlet, att beslutet skall granskas av magistraten i vissa avseenden, innan det får verkställas. På landet finns ju visserligen icke detta ytterligare rättsmedel, men om man skulle utgå från den principen att införa ett skydd mot att icke lagliga beslut, som vinna laga kraft på grund av uteblivna besvär, skola få verkställas, så skulle man nödsakas att föreskriva underställning av alla beslut, ty huru skulle eljest kunna bedömas lagligheten eller olagligheten? Och detta vore ännu mera stridande mot kommunalförfattningarnas anda och innebörd. Det skulle ju också bli ett större våld än nöden krävde, då ju de tvivelaktiga fallen givetvis äro synnerligen sporadiska. Min mening och utskottets mening är att besvär-rätten är tillfyllest. Det torde vara mycket sällan som vid fattande av ett beslut, som påfallande framstår som icke lagligt, det icke skall kunna mobiliseras upp någon som överklagar beslutet.

Vad nu angår den grupp av ärenden, som herr Stendahls motion synes vara inriktad på, så har utskottet ansett, att den hittills vunna erfarenheten icke givit vid handen, att besluten i dessa angelägenheter medfört någon skada eller andra påfallande olägenheter. Här är det ju fråga om överenskommelser och avgöranden, som äro av civilrättslig art. I den mån som dessa överenskommelser och avgöranden äro av beskaffenhet att avse kommunens gemensamma hushållsangelägenheter och således falla inom kommunens befogenhet, så bör naturligtvis kommunen såsom juridisk person likaväl som andra juridiska personer och enskilda äga rätt att fatta beslut i dithörande ting; och den enda kontroll, som här torde vara befogad, är den som innefattas i *nuvarande* bestämmelser om underställning, d. v. s. att det bör tillses, att kommunen icke upplånar penningar för ändamålet på sätt, att dess ekonomi äventyras eller behöver räkna med uttaxering på längre tid än fem år.

Vad särskilt fallet Jönköping beträffar eller Lex Jönköping som fallet benämns i tidningarna, så kan jag för min del icke finna det så upprörande, som motionären tycks ha ansett det och även herr Hellberg. Jönköping är ju tändsticksindustriens vagga, och det bör icke anses varken förmätet eller underligt, att staden gör vad den kan för återförflyttande av ledningen och huvudkontoret dit. Det är ju visserligen sant, såsom utskottet säger, att de årliga femårsbidragen kunna användas till betalningen av en del av bolagets skatter till staden, men formellt kunna dessa bidrag icke betraktas som skatteenedsättning; och någon kränkning av de övriga skattebetalarnas intressen föreligger ju icke. Snarare tvärtom, då ju stadens ekonomi genom avtalet uppenbarligen kommer att förbättras.

Av utskottets utlåtande torde klart framgå, att motionärens formulering av lagtexten är omöjlig, då ju denna skall utvidga underställningsinstitutet på ett sätt, som skulle sätta den fria kommunala beslutanderätten i fara och på samma gång verka tyngande på det kommunala arbetet. Skulle man tänka sig någon annan formulering för vinnande av det avsedda syftet, så skulle väl denna avfattas ungefärligen så, att därest en kommun gör ekonomiska utfästelser för att vinna nya skatteobjekt, så skulle ett sådant beslut underställas, innan det får verkställas. Men jag undrar, om man är beredd att gå in för en sådan politik. Här skulle givetvis förekomma en allmän lämplighetsprövning, som är oförenlig med den kommunala självbestämmanderätten. Och jag undrar, om det är tillrådligt att låta Kungl. Maj:t bedöma dessa frågor. Staten är ju för övrigt ofta part vid nu ifrågavarande överenskommelser. Och jag undrar, om det kan vara lämpligt, där konkurrens råder mellan olika kommuner, att Kungl. Maj:t lägger sig i saken. Nej, det är nog bäst låta kom-

Om underställning av vissa kommunala beslut. (Forts.)

munerna själva sköta dessa angelägenheter, när de ej överskrida sin ekonomiska befogenhet.

Jag kommer nu sist till de föreslagna övergångsbestämmelserna. Utskottet har påpekat, att dessa innebära en nyhet. Ja, man har väl aldrig hört talas om en nytillskapad kommunal bestämmelse, som kan upphäva ett tidigare tillkommet lagligt kommunalt beslut. Utskottet har också ansett bestämmelsen rättsstridig. Naturligtvis är den det. Antag t. ex. att en stad träffar avtal med ett industriellt bolag att upplåta ett tomtområde med villkor att bolaget flyttar sin industri dit. Beslutet vinner laga kraft och har sedan full civilrättslig verkan. Skulle nu detta avtal kunna hävas genom en bestämmelse, som icke gällde, då avtalet ingicks och det kommunala beslutet vann laga kraft? Uppenbarligen icke; och om Kungl. Maj:t efter underställning försökte det, så skulle denna åtgärd vara rättsstridig. Ja, ännu mer, ty om avtalets bestånd sedan komme under domstols prövning, skulle Kungl. Maj:ts beslut befinnas vara en nullitet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Mellén**: Såsom det framgår av utskottsutlåtandet, har jag jämte en del andra ledamöter fogat en blank reservation till utlåtandet. Såvitt jag förstått, voro herr Hellberg och jag fullt ense inom utskottet och i likhet med utskottets övriga ledamöter fördömde vi sättet att auktionera om skatteobjekten. Det framhölls av alla, att man måste resa principiella betänkligheter mot dylikt förfarande. Det framhölls även, att detta otrevliga sätt att utlämna skatteobjekten å auktion förekom ej mindre från statens sida än även från landstingen då det gällde att välja orter för regementen eller hovrätter eller platser för sjukhus o. dyl. Vi voro inom utskottet ense om att detta, lindrigt sagt, osmakliga sätt icke borde förekomma, och vi voro även ense om att sättet icke stode i överensstämmelse med skattelagarnas anda och mening, även om de i sin nuvarande form ej lade något hinder i vägen för dylik auktion. Utskottet har ju också gett uttryck för denna sin åsikt. Skillnaden mellan reservanternas mening och utskottets flertals ståndpunkt var egentligen, såvitt jag fattat saken rätt, endast att vi reservanter ville skarpare trycka på den sjuka punkten och tydligt säga ifrån, att dylikt förfarande, varigenom på indirekt väg såsom i föreliggande fall skett en skattedragare befriats från en högst väsentlig del av sina skatter, icke stode i god överensstämmelse med rättvisa och lag och icke för framtiden borde förekomma.

Nu sade emellertid herr Hellberg, att han hade helst velat rösta för en utredning. Så långt ville jag ej gå, utan jag var beträffande klämman ense med utskottets flertal. Då fall liknande det av motionären påpekade icke förekommit i så stort antal och frågan naturligen intimt sammanhänger med kommunernas självbestämningsrätt, så kunde jag för närvarande nöja mig med en starkare motivering än vad som nu föreligger i utskottets utlåtande. Det var min ställning.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

I detta anförande instämde herr *Sandegård*.

Herr **Branting**: Jag föranleddes begära ordet med anledning av en passus i herr Stendahls yttrande, varav framgick, att han i grund och botten kanske icke väckt denna motion så mycket av lust att komma till sakligt resultat som snarare därför, att han har ett obetvingligt begär att ge uttryck åt sin uppfattning beträffande Stockholms kommunalpolitik. Herr Stendahl gör

Om underställning av vissa kommunala beslut. (Forts.)

gällande som sin oförgripliga mening, att om en kommun, som han uttryckte sig, sköter sin kommunalpolitik på det sätt, att skatteobjekten ej »trivas» i kommunen, så skall det vara dessa skatteobjekts fulla rättighet att draga sin väg, vart de behaga. Skatteobjekten eller, rättare sagt, privatkapitalets handhavare, skulle alltså ha full frihet att placera sitt kapital var de behaga och där kapitalet bäst »trivs». Det är ett system, som följdriktigt leder till placering i Lichtenstein. Men det är också ett utomordentligt klart uttryck för hela den privatkapitalistiska mentalitet, för vilken det tycks vara självklart, att de som förvalta ett stort kapital, icke ha att taga hänsyn till något annat än den privata vinning, som det kan vara fråga om. Hur det däremot går med det samhälle, den kommun, — vare sig det är en stor eller liten kommun — vars hela liv kanske i vissa fall kan vara beroende av en flyttning, det rör dem inte ett dugg. Jag vill för min del uttrycka den förhoppningen, att hela detta privatkapitalistiska betraktelsesätt är ställt på avskrivning, jag hoppas, att det sett sina bästa dagar, sedan man nu sett sådana svåra konsekvenser därav på en mängd orter i landet — jag syftar icke på Stockholm, ty den staden kan bära åtskilligt, men på en del mindre kommuner, och på de fullkomligt hänsynslösa flyttningar av stora företag, som företagits av privatekonomiska beräkningar och som länt det allmänna till obotlig skada.

För övrigt vill jag i detta sammanhang begagna tillfället att också fästa uppmärksamheten på hela den tendens, som man så ofta fått se prov på under de sista åren, tendensen från storkapitalistiskt håll, att på omvägar öva påtryckning på den politiska regimen, vare sig det nu gäller en kommunalpolitisk eller en rikspolitisk regim. Man försöker från den storkapitalistiska sidan genom alla möjliga manipulationer, genom skatteflykt eller kanske valutatransaktioner, göra politik. Man riktar ett grundskott mot själva den demokratiska idén, själva tanken att det skall finnas en folklig självstyrelse, om man överhuvud tolererar, att de stora privatintressena på omvägar få till stånd åtgärder med politiska konsekvenser, i synnerhet när dessa åtgärder företagas fullkomligt medvetet i politiskt syfte och riktas mot politiska regimer, som anses misshagliga.

Herr Björkman: Jag skall be att, medan det lilla inbördeskriget pågår på Stockholmsbänken, få säga några ord med anledning av den fråga, som herr Stendahl ställde till utskottets ledamöter: Hur skall man bära sig åt, när en hel bygd sammansluter sig om en mening och en utomstående ej kan begagna klagorätten? Mitt svar blir, att såvitt jag uppfattat kommunallagarna, så gå de väl i huvudsak ut på att reglera för den enskilda kommunen och icke att reglera förhållandet kommunerna emellan, som ju är andemeningen i den motion, som här avgivits. I avseende på det fall, herr Stendahl tagit upp som utgångspunkt för sin motion, så finner jag inte alls det så »osmakligt», som herr Mellén sade, så »hänsynslöst», som herr Branting sade. Visst icke! Jag finner, att det, från Jönköpings sida sett, är ett försök att tillrättalägga några missförhållanden, som kommit till stånd under den stora krigs- och högkonjunkturtiden, då till huvudstaden förlades ledningen för så många företag, som förr haft sin förläggning landet runt. Det är väl då icke underligt, om landsorten från de stora städerna söker återfå till den naturliga förläggningen industriernas ledning och få det ordnat på det sätt, som varit utgångspunkten i avseende å Sveriges industri. Så har förfarit med sockerbolaget, dess ledning kom tillbaka till Malmö; Stora Kopparbergs säte förlades tillbaka till Falun, och nu har Jönköping återfått det naturliga, som ligger i att Jönköping skall vara förenat med tändsticksbolaget.

Om underställning av vissa kommunala beslut. (Forts.)

För min del finner jag, att om man utgår från vad jag sagt här i avseende på kommunallagarnas anda och mening — att giva bestämmelser för den enskilda kommunen — så blir det dock en fråga för kommunernas del att försöka att gentemot andra kommuner iakttaga lojal konkurrens vid avtals slutande. Och det blir där man skall söka få fram det rätta. Och här får den enskilde kommunmedlemmen se till att hans rätt ej trädas för nära. Han kan gå besvärsvägen. Det kan nu invändas, att besvärsvägen gått illa i ett sådant fall. Det är icke alltid man kan spela »Vi som gå köksvägen»! Men det kan lyckas bättre under andra förutsättningar. Ytterligare några ord! Jag för min del kan icke se, att den motion, som här kommit fram och som yrkar på att det skall bli underställning, för att man ej skall bereda »någon annan» förmåner, blir till lycka. Det blir väl tvärtom på det viset, att om man finge in detta på underställningsvägen, bleve det mera legaliserat. Emellertid vill jag stryka under att jag icke velat gå emot den motivering, som utskottet här har, då utskottet framhåller, att det kan vara betänkligt och oriktigt med en allmän gång på de vägar, som varit på tal.

Herr talman, med dessa synpunkter ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

I herr Björkmans yttrande instämde greve *Spens*.

Herr **Stendahl**: Herr talman! Av det sista anförandet framgår ju, att en av kammarens högt aktade jurister driver den satsen, att det är inte så noga, om lagen efterleves — en för en jurist rätt egenartad ståndpunkt, förefaller det mig.

Beträffande det anförande, som min kamrat här på Stockholmsbänken höll, skulle jag vilja säga, att det är väl ändå tämligen ostridigt, att de största inkomsterna komma av arbete. Om det nu är på det sättet, att ett skatteobjekt i form av ett bolag inte skall kunna anses legalt eller lojalt ha rätt att flytta till en annan kommun, som av ena eller andra skälet passar det bättre än den, där det befinner sig, måste konsekvensen också bli, att det största beskattningsobjektet, d. v. s. den levande arbetskraften, inte heller skall få flytta från en plats till en annan. Det skulle vara illojalt. Då äro vi mycket snart framme vid den gamla medeltida form, som kallades för livegenskap och som vi dess bättre i detta land inte haft särskilt ont av.

Jag skulle vilja konstatera det egendomliga i att en person, tillhörande ett parti, som åtminstone säger sig göra anspråk på att framför andra föra frihetens talan, driver propaganda för livegenskap!

Herr **Branting**: Det kunde kanske synas onödigt att svara på herr Stendahls sista ord. Men det är en sak, som var och en vet, som i någon mån följt den socialdemokratiska rörelsen — det har till och med varit föremål för socialdemokratiska internationella kongressers uttalanden — att vi alltid hävdat som en av arbetarklassens rättigheter att få flytta från en ort till en annan och söka arbete. Detta tal nyss av herr Stendahl om »livegenskap» får väl därför betraktas mera som en lustighet, som han kan uppskatta själv, än såsom ett ord, som kan sättas i sammanhang med verkligheten.

I anledning av herr Björkmans anförande vill jag för övrigt säga, att jag inte syftade på det konkreta fallet — tändsticksbolagets förflyttning från Stockholm — då jag talade om hänsynslösa storkapitalistiska åtgärder i dylika fall. Jag riktade mig emot hela den tendens, som var genomgående i herr Stendahls yttrande, när han principiellt hävdar, att man skall få fritt placera sitt ka-

Om underställning av vissa kommunala beslut. (Forts.)
 pital, där det är allra mest givande ur rent privatkapitalistisk synpunkt, utan varje hänsyn till det allmänna bästa.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om upphävande av § 113 regeringsformen.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om upphävande av § 113 regeringsformen.

I en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 10, hade herr *Wallén* och herr *Johanson* i Hallagården hemställt, »att riksdagen, såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling, ville besluta, att § 113 regeringsformen måtte upphävas».

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag har visserligen intet annat yrkande att göra, än det som utskottet har gjort, men jag har icke kunnat underlåta att vid behandlingen av detta utskottsbetänkande säga ett par ord, då jag icke är alldeles tillfredsställd med den motivering, som är given. Jag har i närvarande läge icke velat reservera mig, men jag har hos herr talmannen anhållit att få yttra mig, därför att jag förmodar, att frågan kommer igen, och då har jag i kammaren velat muntligen lägga fram ett par synpunkter, som visserligen eljest skulle kunnat komma i en reservation.

Den fråga, som det här gäller, berör taxeringsmännens ansvar eller icke ansvar för taxering och debitering, som det heter i grundlagen. Bestämmelsen i grundlagen innebär, att de skola vara ansvarsfria i förhållande till kronan. I tillämpningen har denna synpunkt mer eller mindre försvunnit, och nu anses det, att det betyder, att de äro ansvarsfria i förhållande till enskilda. Jag har ingenting emot att man tolkar bestämmelsen på det sättet, och jag har heller ingenting emot, att denna ansvarsfrihet i förhållande till enskilda består, men detta endast under en enda förutsättning, och den förutsättningen ville jag hoppas skulle kunna vara förhanden även i framtiden. Men jag kan icke heller fördölja för mig, att det är mycket möjligt, att den förhoppningen kommer på skam, och då synes mig denna bestämmelse böra ändras. *Antingen* skola taxeringsmännen handla som ämbetsmän; då skola de ha ämbetsansvar, alltså samma skydd gentemot enskild åtalsrätt för felaktig taxering som ämbetsman har, men skola de handla som ämbetsmän, böra de icke vara fria från det ansvar, som ligger på ämbetsmännen. Nu finnes det nog en rätt stark tendens hos taxeringsmännen att betrakta sin verksamhet som en ämbetsverksamhet och således handla i enlighet därmed. *Eller* skola de handla som förtroendemän för riksdagen.

Grundlagen har verkligen menat, att de skola vara organ för en självförvaltning, att de skola vara organ och förtroendemän för riksdagen och således tillgodose självbeskattningssynpunkten, vilken är en annan än ämbetsmannasynpunkten. Om och i den mån taxeringsmännen fullgöra sitt uppdrag på detta sätt såsom representanter för riksdagen, för självbestämmnings- och självbeskattningsrätten, synes det mig klart, att de skola vara fria från ansvar. I den mån åter vår skattelagstiftning och dess tillämpning går i motsatt riktning, måste jag, herr talman, förbehålla mig att ett annat år, utan att komma i strid med vad utskottet här sagt, gå med på en eventuell ändring av grundlagen, i den mån det visar sig bli nödvändigt.

Om upphävande av § 113 regeringsformen. (Forts.)

Det finnes i praktiken fall, som synas mig peka på, att det icke är alldeles utan grund, som motionen har kommit till. Men egentligen hör denna lagstiftning icke hemma i grundlagen utan i den s. k. skattelagstiftningen, och det är också därför jag velat rikta uppmärksamheten på detta. Jag hoppas och tror, att bevillningsutskottet, som ju har rättsnormbildningen på detta område om hand, ville ha uppmärksamheten riktad därpå och icke förfalla till samma mer eller mindre allmänna uppfattning, som eljest brukar göra sig gällande, nämligen att taxeringsmännen icke ha någon annan uppgift än att som ämbetsmän tillgodose kronans intressen så mycket som möjligt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om uteslutande ur riksdagsordningen och de kommunala författningarna av bestämmelserna om att rösträtt och valbarhet ej tillkomma den som är i konkurstillstånd.

Om avskaffande av det s. k. konkursstrecket vid allmänna val.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 110, hade herr *Herou* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta att dels ur riksdagsordningen §§ 16 och 26 samt dels ur de kommunala författningarna utesluta bestämmelserna om att rösträtt och valbarhet ej tillkomme den som vore i konkurstillstånd.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Hallén, Oscar G. Karlsson, Hellberg, Sandegård, Källman, Karl A. Johanson, Borg, Fast, Vougt* och *Nordström* inom utskottet yrkat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till sådan ändring i gällande rösträttsbestämmelser för politiska och kommunala val, att rösträtt även tillkomme den, som vore i konkurstillstånd.

Herr **Karlsson, Oscar Gottfrid**: Herr talman! Om den fråga, som behandlas i förevarande utlåtande, kan man måhända säga, liksom utskottsmaioriteten i sitt avstyrkande utlåtande gjort, att den inte har någon större aktualitet. »En av anledningarna härtill», säger utskottet, »torde vara att söka i det förhållandet, att endast en ytterst obetydlig del av väljarkåren uteslutes från rösträttens utövande i följd av konkursstrecket.» Motionärerna ha ju själva varit inne på samma tankebanor, då de i sin motion yttra: »Frågan om konkursstrecket synes tidigare icke ha haft så stor aktualitet.» Men så tillägga de: »Den nu rådande långvariga krisen förändrar detta förhållande. Otaliga jordbrukare och arbetare, som nu ruineras, stå inför konkurshot.»

Huruvida under de sistförflutna åren någon större ökning av konkursernas antal inträffat eller icke, kan jag ej yttra mig om. Enligt en statistik, som förebragtes i utskottet och som sträckte sig fram till år 1928 — efter detta år finnes det inte någon statistik upprättad i detta hänseende — uppgick antalet konkurser under 1928 och de närmast föregående åren till något över 3,000 per år. Av detta sammanlagda årliga antal konkurser beräknas cirka 80 % omfatta konkurser av fysiska personer. Det är alltså cirka 2,500 fysiska personer, som under dessa år drabbats av konkurs. Nu kan man ju säga, att denna siffra i förhållande till antalet röstberättigade inte är så synnerligen

Om avskaffande av det s. k. konkursstrecket vid allmänna val. (Forts.) stor, men frågan, huruvida det är ett större eller mindre antal personer, som på grund av konkurstillstånd drabbas av förlust av valbarhet och rösträtt, är enligt mitt förmenande egentligen en ovidkommande sak. Frågan bör i stället formuleras så: är det berättigat eller icke berättigat att utesluta personer från utövande av rösträtt, därför att de råkat i konkurstillstånd?

Jag ber kammaren observera, att halva antalet utskottsledamöter reserverat sig i denna fråga, vilket ju innebär, att utskottsutlåtandet är tillkommet med den förseglade sedelns hjälp. Reservanterna ha visserligen inte velat gå så långt som motionärerna föreslagit, nämligen att göra såväl rösträtt som valbarhet oberoende av om personen råkat i konkurstillstånd eller icke. Vi reservanter ha velat gå ett stycke på väg, så långt nämligen, att en person inte skall berövas rösträtt av den anledningen, att han råkar i konkurstillstånd. Vi finna detta vara orimligt av flera skäl, bland annat av det skälet, att det redan med nu gällande ordning finnes möjlighet och tillfälle för personer, som efter röstlängdens upprättande blivit försatta i konkurstillstånd, att delta i de olika valen. Finnes det någon rimlig anledning att fortfarande ha en sådan ordning, att en person, som, låt oss säga, i augusti månad ett år, då val skola försiggå, blivit försatt i konkurstillstånd, i kraft av den röstlängd, som blivit fastställd i juli månad, skall äga rättighet att delta i ett riksdagsmannaval, ett landstingsval eller vad det nu kan vara fråga om, under det att den, som en längre tid befunnit sig i konkurs och inte hunnit få den avvecklade, innan valet äger rum, skall vara berövad möjlighet att utöva den medborgerliga rättighet, som består i att delta i de allmänna valen? För vårt vidkommande finna vi det inkonsekvent att allt fortfarande ha en sådan ordning gällande, och därför vilja vi, som jag nyss sade, ha bort den bestämmelsen, som säger, att man är förhindrad att delta i valakten, alltså berövad sin rösträtt, om man råkat i konkurstillstånd. Vi ha emellertid inte ansett oss böra föreslå någon direkt ändring i gällande grundlags- och kommunallagsbestämmelser, utan vi ha stannat vid att föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till dylik författningsändring.

Jag ber, herr talman, med dessa ord att få hemställa om bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr Björkman: Herr talman! Såsom den förre ärade talaren påpekade, är detta inte någon stor sak. För min del anser jag emellertid, att en ändring här — liksom alltid, när det gäller att ändra grundlagen — är något, vartill man måste skrida med största försiktighet, och jag finner inte någon anledning att frångå den försiktighet, som, enligt vad jag vet, brukar präglade denna kammare, och för denna lilla saks skull rubba de grunder, på vilka vår författning vilar.

Det kanske kan vara anledning att se på dessa konkursgäldenärer, som inte ha rösträtt. Det bör framhållas, att antalet visserligen inte spelar någon större roll — de utgöra ungefär 12 å 15 på 10,000 — men om så vore nödvändigt, skulle man naturligtvis även tänka på dessas berättigade krav. Det finner jag emellertid inte alls vare sig nödvändigt eller billigt. Utskottet har särskilt påpekat en av grunderna för detta streck, och det är, att man fordrar, att det skall vara någon ekonomisk bakgrund för valrätten och att vederbörande inte i vissa hänseenden skall vara bunden — och det är en person, som är försatt i konkurs.

Såsom den förre talaren erinrade, har det i motionen påpekats, att kristiden skulle givit oss en särskild anledning att ändra denna bestämmelse, emedan så många småbönder och arbetare skulle drabbats av detta. Jag tror inte

Om avskaffande av det s. k. konkursstrecket vid allmänna val. (Forts.)
det är riktigt, att det är denna klass, som särskilt kommit att drabbas av kristiden. Småbönderna ha, som vi veta — det sades just av en representant för bondeklassen i utskottet — fått särskilt mycket hjälp av staten i form av stödlån och annat, vilket gör, att de inte behöva beträda konkursvägen. Och vad övriga mindre högt beskattade kategorier beträffar är det ju så, att en konkurs omedelbart avskrivs, i händelse de, som bevaka i densamma, sakna möjlighet att ekonomiskt utvinna något.

När jag därför nu inte har annat yrkande än om avslag å motionen, beror det även därpå, att om detta varit ett starkt rättskrav, skulle säkerligen något av de större partierna upptagit det på sitt program och sökt få fram det i ett annat och större sammanhang.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hellberg: Herr talman! För min del har jag sedan mycket länge haft den uppfattningen, att det s. k. konkursstrecket — liksom också fattigvårdsstrecket — tillhör en förgången tid, den tid, om vilken vår störste nu levande diktare har sjungit, att då medborgarrätt hette pengar. Det är uppenbarligen från den gamla tid då rösträtten var knuten vid vissa ekonomiska betingelser, denna bestämmelse står kvar som en rest.

Det är ju ofta så med oss människor, att om vi uppleva ett konkret fall, då man ser en bestämmelse framträda i sina verkningar, gör detta ofta ett intryck, som sedermera kommer att bli bestämmande för ens uppfattning. Jag minnes från mina tidigare år som tidningsman ett fall från min egen stad, då det skulle företagas stadsfullmäktigeval och till kandidat bland andra uppställdes en person, som sedan något år befann sig i konkurstillstånd — konkurserna drogo då längre ut på tiden än nu, ehuru den utredning vi fått i utskottet visar, att de även nu kunna vara ganska långvariga. Det återstod då för honom ingenting annat än att i tidningarna undanbe sig att ifrågakomma vid valet, och det hade naturligtvis den effekten, att man frågade: Varför i all världen drar han sig tillbaka? Och så blev det i hela staden tal om att »han lär befinna sig i konkurs» — förut hade ingen människa tänkt på det, men nu blev det påfallande och känt i staden. Nu förbiser jag inte, att detta gällde valbarhet. Jag kan inom parentes säga, att jag velat att samma bestämmelse skulle gälla för valbarhet som för rösträtt i detta fall, fast jag inte särskilt markerat det.

Det fall, som jag här har relaterat, visar hur den olycka, som övergått mannen, tack vare konkursstrecket, drog efter sig en påföljd av ganska obehagligt slag. Vi ha förut i dag här talat om påföljd, som drabbar dem, vilka dömts för brott. Här gäller det en påföljd, som drabbar en person, som hemsökts av olyckan. Han reduceras ned, så att säga, till en viss medborgerlig mindervärdighet. Detta tycker jag är ganska hårt, obilligt och förargelseväckande. Naturligtvis kan det i enstaka fall förekomma konkurser, som stå på gränsen till brottslighet — det är ju känt — men det är enstaka undantagsfall. I regel är det ekonomiska förhållanden, över vilka den enskilde inte är herre, som inte minst i dessa tider förorsaka konkurserna.

Nu säger emellertid utskottet, att en person, som befinner sig i konkurstillstånd, inte skulle intaga »den självständiga ställning, som bör vara en förutsättning för utövande av rösträtt och i ännu högre grad för valbarhet». Ja, vad valbarheten beträffar ligger det i väljarnas intresse att tillse, att den person är kvalificerad, som de uppställt som kandidat. Men jag kan inte i fråga om valrätten, som det här närmast gäller, se att en person, som befinner sig i konkurs, bör kunna anses vara osjälvständigare än många andra människor. Vilka är det, som skulle öva inflytande på hans av hemlighet garderade röstgivning? Jag förstår det inte. Skall det vara konkursutredningen, eller vem skall det

Om avskaffande av det s. k. konkursstrecket vid allmänna val. (Forts.)
vara? Jag tror att detta tal om bristande självständighet är ett talesätt, som är främmande för de verkliga förhållandena.

Nu erkänner jag ju, att detta möjligen kan betraktas som en liten fråga, och jag hör inte till dem, som anse, att man vid första bästa tillfälle skall ändra på grundlagen. Det kunde vara skäl att ta upp även fattigvårdsstrecket till undersökning, för det är ju också hårt, att om en människa råkar komma på fattighuset, han därför skall förlora medborgarrätten — även detta anser jag, som sagt, vara en kvarleva från penningstreckets tid. Men jag tycker dock, inte minst i dessa tider, när konkurser förekomma i helt annan utsträckning än någonsin förr på grund av krisen, att det verkligen är rätt obilligt, att människor skola degraderas som medborgare, därför att denna olycka övergått dem.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Björkman: Herr talman! Endast ett ord till herr Hellberg.

I likhet med herr Hellberg är jag en av dem, som anse det synnerligen värdefullt, om det i debatten införes personliga moment angående erfarenheter och annat. Herr Hellberg talade om sina personliga erfarenheter beträffande den där mannen, som på grund av konkurs inte var valbar till stadsfullmäktige. Men nu bör ytterligare påpekas för kammaren, vilket herr Hellberg i slutet av sitt anförande också själv gjorde, att här är ju endast fråga om *rösträtt*. Det är inte fråga om valbarhet. Under sådana omständigheter förfaller denna särskilda motivering i avseende på den reservation, som här föreligger och till vilken herr Hellberg yrkat bifall.

Jag tillåter mig fortfarande yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Karlsson, Oscar Gottfrid*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr andre vice talmannen.

Föredrogs ånyo statsutskottets memorial och utlåtande:

nr 27, angående överlämnande till särskilda utskottet av vissa till statsutskottet remitterade ärenden, som äga samband med frågan om arbetslöshetens bekämpande; och

nr 28, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets memorial nr 19, i anledning av remiss dels från första kammaren av motionen nr 128 med förslag till lag om offentlig arbetslöshetshjälp åt oförvällat arbetslösa, dels ock från andra kammaren av motionen nr 237 i samma ämne, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 29, angående överlämnande till särskilda utskottet av vissa till jordbruksutskottet remitterade ärenden, som äga samband med frågan om arbetslöshetens bekämpande, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om vidgad användning av lotterimedel till understöd åt kulturella strävanden på landsbygden.

Om understödjande med lotterimedel av kulturella strävanden på landsbygden.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 233, hade herr *Anton Pettersson* hemställt, att Kungl. Maj:t vid fördelningen av lotterimedel ville fästa avseende vid önskvärdheten av att landsbygdens behov av kulturfrämjande understöd vunne tillbörligt beaktande.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr **Westman**: Herr talman! Som kammarens ledamöter behagade erinra sig och som ju även på sätt och vis framgår av utskottets föreliggande betänkande var denna fråga, på något annorlunda sätt formulerad, uppe vid fjolårets riksdag. Det framställdes då en del anmärkningar från vissa håll — bl. a. också från mig — mot att vi hade det så besynnerligt ordnat i fråga om användandet av allmänna medel, att vi vid sidan av varandra hade två budgeter, en riksdagens budget och en Kungl. Maj:ts särskilda budget, uppgående till ett belopp av 6 å 7 miljoner kronor om året. Utskottet sade i fjol, att det fann detta förhållande vara synnerligen lämpligt. Det fanns enligt utskottets åsikt icke anledning till någon anmärkning mot formen för lotteriärendenas avgörande, och utskottet hemställde, att motionen icke skulle föranleda till någon åtgärd, vilket även blev riksdagens beslut.

Detta omtalar utskottet i sitt betänkande i år men vad utskottet icke talar om är, att Kungl. Maj:t haft mycket större aktning för riksdagens rätt att förfoga över allmänna medel än vad utskottet hade. Kungl. Maj:t har ju inte funnit den rådande anordningen vara lämplig i samma utsträckning som utskottet fann det, ty Kungl. Maj:t har i årets budget fört upp 2 miljoner kronor av lotterimedel på inkomstsidan i statsregleringen med den motiveringen, att man därigenom slapp att stryka en del behjärtansvärda kulturella anslag på

Om understödjande med lotterimedel av kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

utgiftssidan. Hade Kungl. Maj:t resonerat på samma sätt som det tillfälliga utskottet, hade Kungl. Maj:t naturligtvis strukit alla dessa kulturella anslag å 2 miljoner kronor på utgiftssidan och i den mån Kungl. Maj:t ansett lämpligt tillgodosett dem på sitt privata sätt med lånemedel. Men det gjorde inte Kungl. Maj:t. Konungen ansåg det rätt att låta riksdagen i största möjliga utsträckning få pröva användningen av allmänna medel. Vi finna alltså i detta fall, att utskottet var mera lojalt emot Konungens rätt att bestämma över allmänna medel än vad Kungl. Maj:t själv ansåg lämpligt och å andra sidan att Kungl. Maj:t varit mer lojal mot riksdagens rätt att förfoga över allmänna medel än vad utskottet ansåg lämpligt.

Jag har erinrat om denna sak, därför att utskottet inte har berört den i sitt utlåtande och därför att den också bildar bakgrunden till det uttalande, som utskottet gör i årets betänkande. Där anför nämligen utskottet som ett skäl för sitt avslagsyrkande, att det »knappast torde få anses lämpligt, att riksdagen uppdrager vissa bestämda riktlinjer för fördelningen av lotterimedlen». Det är nu inte fråga om att uppdraga »vissa bestämda riktlinjer» utan motionären har endast yrkat, att riksdagen skulle till Kungl. Maj:t framföra vissa allmänt hållna önskemål rörande användningen av lotterimedel. Jag förstår uppriktigt sagt inte, varför utskottet nu i år skall vara så ytterst lojalt mot Kungl. Maj:t, att det anser, att svenska folket på denna punkt inte får begagna sig av sin urgamla petitionsrätt. Dessa lotterimedel stå för utskottet såsom någonting heligt, ungefär lika heligt som den gyllene kalv, som skulle tillbedjas av vissa kananitiska, åt avgudadyrkan hemfallna stammar. För min del hyser jag inte någon särskild vördnad för Kungl. Maj:ts förfoganderätt över dessa medel. Jag tror, att Konungen mycket väl med jämnmot kan finna sig i att riksdagen framför sina önskemål i fråga om regeringsmaktens utövande i detta fall liksom den gör i andra fall.

Utskottet har således här talat med helt andra tonfall än dem, som ljuda i vår regeringsform, där det talas om svenska folkets urgamla rätt att sig självt beskatta.

Emellertid säger utskottet trots sin stora belåtenhet med den form, vari staten bestämmer över användningen av dessa allmänna medel, att om dessa medel ha använts på ett sådant sätt, att inte landsbygdens intressen blivit tillgodosedda, såsom det hade varit önskvärt, det nog inte beror på någon dålig vilja hos Kungl. Maj:t utan på svårigheterna att väga de olika intressena mot varandra. Däruti ger jag utskottet fullkomligt rätt. Den anmärkningen framställde vi ju i fjol, att den nuvarande formen för dessa medels fördelning är sådan, att det inte kan bli en allsidig prövning. Prövningen blir naturligtvis helt annorlunda, om man på vanligt sätt förlägger den till riksdagen, så att representanter för alla Sveriges bygder få tillfälle att framföra sina synpunkter och livserfarenheter.

Vad utskottet sedan i sak anför mot motionen kan sägas vara det, att utskottet inte är övertygat om att man behöver göra någonting. Utskottet ställer sig välvilligt avvaktande. Motionären har emellertid nu framfört den meningen, att landsbygdens behov av anslag för kulturfrämjande ändamål inte blivit tillgodosedda i den omfattning, som kunde ha skett och som hade varit lämpligt. Jag är övertygad om att denna motionärens ståndpunkt delas av alla dem, som aktivt delta i det kulturfrämjande arbetet på landsbygden.

Jag skall nämna några sidor av detta arbete. Jag ber först att få säga några ord om *hemslöjdsrörelsen*. Som kammarens ledamöter veta, ha i statsregleringen anslagen till hemslöjdsverksamheten blivit i hög grad beskurna, och detta är så mycket mer beklagligt som en hel del landsting och även hus-

Om understödjande med lotterimedel av kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

hållningssällskap i sin ordning ha ansett det nödvändigt att nedsätta anslagen till denna verksamhetsgren. Det är ju dock en rörelse, som mera än någonsin förut är nödvändig just i våra dagar, när vårt folk i allt större utsträckning drives till att återgå till naturhushållningens ståndpunkt, när det gäller för vårt folk att taga vara på alla möjliga tillgångar och alla tillfällen till arbete. Dessa nedsättningar ha haft mycket beklagliga följder. En del hemslöjdsföreningar ha måst inställa kurser, som de anordnat sedan lång tid tillbaka ute på landsbygden, kurser avsedda särskilt för kvinnlig ungdom, t. ex. vävnads- och spånadskurser. Dessa åtgärder ha också förlamande inverkat på andra hemslöjdsföreningars strävan att få i gång kurser för manlig ungdom. Man har på vissa håll satt i gång kurser, som vandra omkring och lämna någon månads undervisning i snickeri och dylikt till manlig ungdom i de olika byarna. Dessa kurser omfattas med mycket stort intresse på alla håll och av personer i alla möjliga åldrar, som funnit det vara mycket lämpligt att i dessa tider få sin förvärvsförmåga utbildad. Men nu måste denna verksamhet stoppas. Då hade det varit mycket lämpligt, om lotterimedel kunnat stå till buds för dem, som arbeta på detta område.

I själva verket förhåller det sig på det sättet, att åtskilliga ansökningar om anslag för sådana ändamål ha avslagits av Kungl. Maj:t, och detta är så mycket mer beklagligt som i en del fall dessa anslag — jag syftar särskilt på en ansökan från Gävleborgs län — hade varit synnerligen befogade ur den synpunkten att de hade varit ett stöd åt organisationssträvanden, som skulle kunnat föra upp verksamheten på ett mera rationellt plan.

Jag vill vidare framhålla, att om man ser på hembygdsrörelsen, så finner man, att en del *hembygdsföreningar* under året fått anslag men att detta är ett fält, där oändligt mycket återstår att göra. Dessa hembygdsföreningar ha ju ofta samverkan med ett landsortsmuseum som ett centralorgan för länet.

Landsortsmuseerna ha i år blivit mycket hårt behandlade. Jag klandrar inte, att deras ansökningar att få lotterimedel i syfte att upplägga fonder, av vilka tjänstemännen skulle avlönas, blivit avslagna, ty jag anser det vara riktigt, att man, när man har så ont om pengar som nu, inte anslår medel för fondering, men jag tycker det hade varit billigt, om Kungl. Maj:t hade gått den väg, som vitterhetsakademien förordade, nämligen att giva dessa föreningar anslag till deras löpande utgifter för tjänstemännens avlöande. Emellertid ha de inte fått det.

Vidare vill jag påpeka ett annat behov på landsbygden, som särskilt ungdomsrörelsen är mycket intresserad av att få tillfredsställt, nämligen inrättandet av *hembygdsgårdar*, dit vederbörande kunna förlägga sina föredrag och där de kunna mötas till kulturellt upplyftande nöjen.

Det finns således en mängd kulturella önskemål på landsbygden, som skola tillgodoses. Nu vill jag erkänna, att dessa önskemål icke inför Kungl. Maj:t framförts i den utsträckning, som hade bort ske, och denna debatt kanske kan ha sitt värde därigenom att den fäster uppmärksamheten på att denna möjlighet att få en del kulturella strävanden på landsbygden tillgodosedda med lotterimedel står till buds. Men jag har dock anfört vissa fall, då ansökningarna ha inlämnats till Kungl. Maj:t och icke blivit bifallna. Jag vet inte, om utskottet, när det uttalat sig i denna sak, har gått igenom såväl de ansökningar, som bifallits, som även dem, vilka blivit avslagna. Om utskottet hade gjort det, skulle, misstänker jag, utskottet inte ha uttalat sig, som det har gjort, då det säger, att det inte har funnit, att motionären har något fog för sin framställning.

Emellertid finner jag i den omständigheten att landsbygdens kulturella

Om understödjande med lotterimedel av kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

behov inte ha blivit framlagda för Kungl. Maj:t i den omfattning, som borde ha skett, ett stöd för den meningen, att den nuvarande formen för fördelningen av dessa allmänna medel är otillfredsställande. Det skulle naturligtvis bli ett helt annat och mycket bättre resultat av användningen av dessa medel, om inte Kungl. Maj:t skötte dessa ärenden så rent pappersmässigt, som Kungl. Maj:t nu gör genom att utan eget initiativ endast granska inkomna ansökningar. Det vore helt säkert till fördel för den kulturfrämjande användningen av medlen i fråga, om dessa anslagsfrågor behandlades på samma sätt som andra anslagsfrågor, d. v. s. att de komme inför riksdagen, så att riksdagens ledamöter, av vilka ju var och en står i kontakt med det levande livet i sin hembygd, finge tillfälle att framföra sina synpunkter och önskemål. Jag menar inte, att man nödvändigtvis skulle taga ifrån Konungen varje möjlighet att förfoga över medel av detta slag, ty det händer naturligtvis under årets lopp, att kulturella behov uppkomma, som snabbt böra tillgodoses, och då kan det vara lämpligt, att Konungen har en viss summa till sitt förfogande för dylika ändamål. Men helt annorlunda ställer sig saken, när det är fråga om en Kungl. Maj:ts särskilda budget av den omfattning, som denna budget alltjämt har, även sedan de 2 miljonerna ha blivit inordnade i statsregleringen.

Jag förstår, att det vid årets riksdag inte kan vara möjligt att övervinna den liknöjdhet, som utskottet har visat för denna sak. Denna liknöjdhet är ju nedärvd från i fjol och det tar naturligtvis sin tid, innan man kan utrota denna arvssynd hos utskottet. Jag hoppas, att motionärerna inte låta sitt mod nedslås utan komma igen ett annat år. Kanske det då vore klokt av dem att lägga sin motion på ett sådant sätt, att den inte längre blev behandlad av ett tillfälligt utskott utan av statsutskottet.

Som frågan nu ligger till, herr talman, har jag inte stora förhoppningar på bifall till ett yrkande, men jag ber i alla fall att få hemställa om bifall till motionen.

Herr Tamm: Herr talman! Som synes av utskottets utlåtande har jag icke varit med om slutbehandlingen av detta ärende. Tyvärr är ju utskottets ordförande inte heller närvarande i dag, och jag vill därför försöka att på några punkter bemöta herr Westmans uttalanden.

Herr Westman kom in på en fråga, som ju berördes förra året vid behandlingen av ett liknande ärende, en fråga, som dock inte är före i denna motion, nämligen det som herr Westman kallade den dubbla budgeten. Utskottet uttalade härom i fjol den uppfattningen, att det vore önskvärt, att i stort sett en sådan dubbel budgetföring undvekes, så att om t. ex. vissa anslag hade beviljats i den ordinarie staten, skulle icke för samma ändamål ytterligare anslag få beviljas av lotterimedel, utan lotterimedlen skulle utgå såsom ett direkt stöd till andra ändamål än dem, som tillgodosetts i den ordinarie staten. Nu påpekar herr Westman, att regeringen därvidlag i år har gått en annan väg genom att helt enkelt upptaga 2 miljoner kronor av lotterimedel i den ordinarie budgeten. Jag vågar ju inte bestämt påstå det, men jag tror, att det är första gången, som man förfarit på detta sätt, och förklaringen är givetvis den, att man ansett sig just på grund av de rådande ekonomiska svårigheterna nödgas slå in på den vägen, men den torde man knappast ha beträtt förut.

Vad så beträffar de av herr Westman framförda synpunkterna på själva den fråga, som behandlas i motionen, får jag ju säga, att jag i mångt och mycket kan instämma i vad herr Westman säger. Jag tror också, att då

Om understödjande med lotterimedel av kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

denna fråga behandlades inom utskottet, det hos de allra flesta ledamöterna av utskottet förefunnits en ganska stor förståelse och sympati för just motionärens tankegång. Emellertid har det varit ytterligt svårt att kunna ingå på en sådan granskning av ansökningarna, som herr Westman ansåg, att man skulle ha utgått ifrån. I så fall skulle man ha fått gå igenom överhuvud taget alla ansökningshandlingar, och det hade naturligtvis blivit ett rätt mödosamt och ingående arbete. Emellertid har man fått den uppfattningen, att de ansökningar, som ingått just ifrån landsbygden till sådana ändamål, som motionären pekat på och som även herr Westman berörde, nämligen för hemslöjd, allmogekultur, hembygdsvård o. s. v., ha utgjort ett mycket ringa antal. Dessutom hade utskottet fått den uppfattningen, att dessa ansökningar i mycket stor utsträckning blivit beviljade. Inte heller har ifrån motionärens sida påpekats något enda konkret fall, då ett sådant behov icke tillgodosetts. Motionären har inte heller på något sätt gjort sig någon möda att åstadkomma en utredning i detta fall, utan har överhuvud taget rört sig endast med rätt allmänna uttalanden. Herr Westman har dock här i dag påpekat vissa konkreta fall, något som naturligtvis litet mera kan klarlägga denna fråga.

Nu är det ju alldeles uppenbart, att när en utomstående skall försöka bedöma detta spörsmål, frågar han sig först hur mycket landsbygden verkligen fått och hur mycket städerna fått, och om proportionerna äro riktigt avvägda. Härom uppger ju motionären, att cirka 30 procent av anslagen gå till landsbygden och 70 procent till städerna. Detta säger naturligtvis ingenting, ty mycket beror ju på i vilken utsträckning krav från landsbygden ha framställts. Det är också mycket svårt att avgöra, vad som är att hänföra till landsbygdsintressen. Dessa sammanfalla ju mycket ofta med landsortsstädernas. Och uteslutet är givetvis icke, att hithörande berättigade önskemål i vissa fall inte blivit tillbörligt tillgodosedda. Det är onekligen rätt betydande anslag, som hittills utgått inte bara i Stockholm utan även i andra större städer till musiklivet, teatrar och museer etc., och man får därför lätt den föreställningen, att kanske någon del av dessa belopp skulle kunnat utnyttjas på ett bättre och lyckligare sätt just genom att tillgodose ifrågavarande landsbygdsändamål.

Nu ville herr Westman uppenbarligen, att utskottet skulle ha gått längre än motionären kanske önskat, och herr Westman tycktes kräva, att dessa frågor inte, såsom hittills skett, skulle överlämnas uteslutande till regeringen för avgörande, utan att frågorna i stort sett som andra anslagsärenden skulle överföras till riksdagens prövning. I den frågan har motionären för sin del inte yttrat något och utskottet har därför inte haft anledning att taga ställning till den frågan. Det gjorde vi däremot förra året. Vi ingingo då på en ganska grundlig undersökning av den frågan och kommo till det slutresultatet, att det sätt, på vilket dessa ärenden prövades, i alla fall inte var så slentrianmässigt och rent pappersmässigt, som herr Westman framhöll. Här redogjorde dåvarande statsrådet och chefen för handelsdepartementet, där, som vi veta, dessa ärenden avgöras, för hur noggrant de verkligen prövas, hur alla myndigheter, som beröras av dessa olika frågor, bli hörda och dylikt. Man kan därför knappast säga, att de bli enbart pappersmässigt behandlade, utan de bli nog även rätt sakligt prövade. Denna fråga gäller ju emellertid, om man skall så att säga lägga om hela systemet genom att hänskjuta beviljandet även av dessa anslag till riksdagen. Det är dock ett problem av betydligt större räckvidd än det, som behandlas i den föreliggande motionen, och utskottet har därför inte haft anledning att taga någon som helst ställning till den saken. Eftersom nu detta utskott i och för sig är, som herr West-

Om understödjande med lotterimedel av kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

man säger, ärfylligt belastat med en sådan ligkiltig inställning i frågan och de tillfälliga utskotten dessutom enligt ett uttryck i en av herr Lindhagens motioner mera betraktas som söndagsskolklasser, medger jag, att om frågan äger den omfattning, som herr Westman i dag velat giva den, vore det lyckligt, om den ett kommande år hänskötes till statsutskottet. Emellertid tror jag, att frågan i den utsträckning den nu beröres av motionären, ligger så till, att man med ganska stort förtroende kan överlämna avgörandet till regeringens prövning, åtminstone så länge det nuvarande systemet består, och med anledning därav vill jag, ehuru jag inte deltagit i utskottets beslut, dock instämma i utskottets uttalande och ber, herr talman, att därför få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Heland: Herr talman! Utskottet har ju här varit av den åsikten, att det önskemål, som framställdes i motionen, är så självklart för regeringen, att man inte skulle behöva avlåta någon riksdagsskrivelse i ärendet. Ja, var och en har sin lilla uppfattning om hur det förhåller sig med den saken i verkligheten, och eftersom den föregående talaren dessutom pekade på att man inte visste, vilka framställningar om lotterimedel som blivit avslagna, vill jag meddela ett sådant fall. Jag gör det också för att få reda på hur just den nuvarande regeringen ställer sig till lotterimedlens fördelning. Tyvärr är det här i första kammaren så, att man mycket ofta saknar regeringsmedlemmarna, när man önskar få framställa vissa frågor till dem. Men vad som yttras kommer i alla händelser in i protokollet, där vederbörande kunna få taga del av vad man har för önskemål.

Även jag har tagit mig friheten att i en skrivelse anhålla om lotterimedel för ett ändamål, som jag ansåg vara lämpligt för landsbygdens befolkning. Jag skall endast läsa upp ett par meningar ur denna min skrivelse, som kom regeringen tillhanda i höstas. Jag skrev där bland annat: »Vad som torde vara viktigare för en kulturstat än att omhulda medborgarnas teater-, musik- och museiintressen, är väl att se till att icke en av landets största samhällsgrupper på grund av urusla ekonomiska förhållanden blir urständssatt att sörja för sina hygieniska och kulturella behov. Ur hygienisk synpunkt skulle jag härvid särskilt vilja fästa uppmärksamheten på det förhållandet, att landsbygdsbefolkningen till stor del ej har samma möjligheter som stadsbefolkningen att sköta sin tandvård, varför också landsbygdsbefolkningens tänder — ofta även ungdomens — äro synnerligen dåliga.

Då jag ej känner till vilka möjligheter Kungl. Maj:t har att genom lotterimedel sörja för en lämplig tandvård även på landsbygden, vill jag emellertid nöja mig med att i motiveringen påtala vikten av att dylika hygieniska frågor så vitt ske kan bliva ordnade och uttrycka den förhoppningen, att Kungl. Maj:t ville taga under omprövning, huruvida lotterimedel eventuellt skulle kunna avses för detta ändamål.

Det torde vara klart, att även beträffande bildningsmöjligheter landsbygdsbefolkningen kommer i ett synnerligen dåligt läge vid jämförelse med de större samhällenas invånare. Otvivelaktigt skulle detta förhållande till en del kunna avhjälpas genom ökad tillgång till radio på landsbygden, men det torde också vara tydligt att största hindret för en ökad användning av radio för den fattiga landsbygdsbefolkningen utgöres av de ekonomiska förhållandena. I ett fattigt småbrukar- eller lantarbetarhem har man icke råd vare sig att anskaffa radioapparat eller att betala den årliga licensen.

Ser man på fördelningen av lotterimedel under de sista åren måste man säga sig, att bidragen till landsbygden äro både sällsynta och blygsamma.»

Om understödjande med lotterimedel av kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

Och till sist anhöll jag på grund av vad jag anfört i skrivelsen, »att Kungl. Maj:t ville av lotterimedel utlämna ett belopp av 10,000 kronor för varje län eller tillhopa 240,000 kronor för att möjliggöra för småbrukare och lantarbetare att anskaffa radioapparater och erlagga radiolicens, vilka bidrag efter ansökan borde fördelas av vederbörande hushållningssällskap». Trots att socialdemokratiska partiet förkunnat en vänlig inställning till de befolkningsgrupper det här gällde, avslogs denna framställning. Även om det nu var något formellt fel på min ansökning, borde väl dock saken kunnat ordnas, såvitt regeringen haft den goda viljan. Jag hade därför i dag önskat att kunna få vända mig till regeringen för att få reda på regeringens inställning till önskemålet att genom lotterimedel tillgodose exempelvis bildningssträvandena på landsbygden genom radio och i vad mån regeringen anser det möjligt att gå dylika önskemål till mötes.

På grund av denna min ståndpunkt i den föreliggande frågan, herr talman, ber även jag att få yrka bifall till motionen.

Herr Sjö Dahl: Herr talman! Jag har blivit uppkallad av den siste talarens anförande. Han menade, att när han själv gjort vissa framställningar till regeringen om bidrag till tandvård, bildningsverksamhet och anskaffning av radioapparater, och så vidare, men dessa framställningar avslagits, var det ett exempel på att landsbygdens intressen inte av regeringen eller regeringarna tillbörligt tillgodosågos. Herr von Heland ansåg tydligen själv, att det var något formellt fel i hans framställning till regeringen, och om han själv hade den uppfattningen, att den var formellt oriktig, tycker jag, att det är litet egendomligt att rikta en kritik mot regeringen därför att herr von Heland gör en formellt oriktig framställning. När det nu talades om anskaffning av radioapparater för 200,000 kronor, eller vad det var, så gällde det ju närmast en anslagsfråga, och då bör väl före avgörandet föreligga ett fullt utarbetat förslag om hur lotterimedel skola användas, vilka organisationer som skola fördela dem och så vidare. Nu förelåg som det tycktes blott ett allmänt önskemål, att regeringen skulle av lotterimedel anslå så och så mycket för anskaffande av radioapparater på landsbygden etc. Jag känner mig inte alls berättigad att ge herr von Heland något råd, men nog förefaller det, som det varit riktigare att han motionsvägen begärt anslag hos riksdagen för dessa olika ändamål och att han inte bort i en rätt lös framställning anmoda regeringen att av lotterimedel lämna anslag för alla dessa skilda ändamål.

När nu yrkande framställdes om bifall till motionen, vill jag erinra om motionens kläm — jag har visserligen inte motionen till hands, men jag antager, att den är riktigt refererad i utskottets betänkande — som går ut på »att Kungl. Maj:t vid fördelningen av lotterimedel ville fästa avseende vid önskvärldheten av att landsbygdens behov av kulturfrämjande understöd vinner tillbörligt beaktande». En så löst formulerad kläm som denna, är det väl ändå litet svårt för riksdagen att göra till sin. Riksdagen skulle alltså be regeringen *fästa avseende vid önskvärldheten av att landsbygdens behov av kulturfrämjande understöd erhåller tillbörligt beaktande*. Jag tror emellertid inte, att man bör ifrågasätta annat än att varje regering bör fästa avseende vid detta, och det har inte i motionen, och efter vad jag kunnat höra, inte heller under debatten på något särskilt sätt styrkts, att de skiftande regeringarna inte var i sin stad skänkt tillbörligt beaktande till de framställningar, som gjorts från landsbygdshall. Att riksdagen på så lösa grunder som de, som anförts här av motionären och även under debatten, skulle avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t vore väl ändå rätt ovanligt. Den väl-

Om understödjande med lotterimedel av kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

villiga motivering, som utskottet oaktat sitt avslagsyrkande bestått motionen, är nog, tycker jag, det mesta, som den ärade motionären bör kunna vinna med sin framställning.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan om avslag å motionen.

Herr Pettersson, Anton: Herr andre vice talman! Då man tittar i berättelsen om vad i riket sig tilldragit och slår upp rubriken om beviljade anslag av lotterimedel, finner man däri, att de rena landsbygdsintressena icke blivit beaktade i så stor utsträckning som jag tycker det vore fog för. Men det är väl också så, att från representanter för landsbygdsintressena ha kanske inte kommit så många ansökningar. Förmodligen har man där också vetenskap om att det vid fördelningen inte blir så mycket över för landsbygdens behov. Och när man ser på dessa saker och finner, att nära 2 miljoner kronor beviljas till teaterverksamhet i de större städerna, undrar man nästan, om det inte är för mycket skådespel i stället för bröd.

Jag får fråga: Är det lyckligt, att man i tider som dessa lägger ned så stora summor härför — för kulturella ändamål säges det visserligen, men det är väl alltför mycket nöjeskultur, vi i dessa fall offra åt. Jag är säker på att den stora summan kunde minskas åtskilligt, så att det bleve litet mer över för landsbygdens behov. Då kunde det kanske också räcka till för de ändamål, som herr von Heland pekar på i den framställning, han ingav.

Nu säges det också, att regeringarna taga naturligtvis tillbörlig hänsyn till landsbygden och det betyder inte så mycket, menar man, vilka de skiftande regeringarna äro. Men det är väl ändå kanhända så, att en regering av en viss kulör kan se litet mera förstående på frågor, som avse anslag för vissa angivna ändamål, under det att en regering av annan kulör kanske har annan uppfattning beträffande samma frågor. Jag tror därför, att den motion, som framlämnades i fjol och där man tryckte på att det borde vara en kommitté eller något sådant, som bedömde ansökningarna och fördelade medlen oberoende av vilken regering, som satt vid styret, angav en utväg, som bättre kunde leda till en enhetlig plan för det hela.

Utskottet har ju kommit med en välvillig motivering, och det är jag givetvis tacksam för; men det är väl ofta så, att då en motion avstyrkes, kommer utskottet med en välvillig motivering. Detta talar man sedan om, och det får motionären nöja sig med.

Jag förstår nog, att gentemot ett enhälligt utskott är det inte så stora möjligheter att få någon ändring, men jag vill i alla fall stryka under, att då man tittar på fördelningen av lotterimedel i dessa tider, kan man inte undgå att finna det fullt befogat om landsbygdsintressena i fortsättningen finge litet mera av dessa medel än de hittills fått.

Jag skall därför tillåta mig, att yrka bifall till motionen. Det har antytts, att klämman skulle vara litet oformligt avfattad. Jag skall inte yttra mig härom. Den innebär i alla fall, att man skulle uppdraga åt Kungl. Maj:t att mera beakta de angivna synpunkterna än Kungl. Maj:t gjort.

Jag vill också framhålla, att om man på landsbygden visste, att det funnes litet större möjligheter att få bidrag, skulle, enligt vad jag tror, ansökningar från landsbygden komma in i vida större antal än tillförne.

Häri instämde herr *Tjällgren*.

Herr von Heland: Med anledning av herr Sjödahls anförande vill jag ännu en gång påpeka, att jag inte alls erkänt, att det var något formellt fel

Om understödjande med lotterimedel av kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

på min ansökning, ty det tror jag inte, att det var. Men om det också varit något formellt fel, skulle jag dock inte ha trott, att därest regeringen haft intresse och god vilja, saken inte skulle ha kunnat ordnas ändå, för den händelse man ansett, att det förelegat ett behjärtansvärt ändamål. Detta så mycket mera som i utskottsutlåtandet yttras: »Det torde kunna förutsättas, att ifrågavarande myndigheter vid sin prövning av de remitterade ansökningarna taga all den sakkunskap i anspråk, som inom och utom myndigheten finnes disponibel.» Men efter vad som hände med min skrivelse, ställer jag mig tvivlande, huruvida detta utskottets yttrande stämmer med verkligheten.

De saker, jag pekade på i min framställning, exempelvis tandvården, men ändå mera landsbygdens bildningssträvanden, äro väl sådana kulturella ändamål, som man anser, att lotterimedlen skulle kunna disponeras för. Men att döma av herr Sjödahls anförande har man tydligen mycket olika uppfattning om huru olika kulturella ändamål skola finansieras och detta herr Sjödahls anförande stöder ju inte utskottets motivering, där det säges, »att, även om av skäl, som nys nämnts, landsbygdens intressen i förevarande avseende icke skulle tillgodosetts såsom önskligt vore, det dock knappast torde få arses lämpligt, at riksdagen uppdrager vissa bestämda riktlinjer för fördelningen av lotterimedlen.» Just med anledning av herr Sjödahls anförande tycker jag, att det nu borde vara skäl, att riksdagen uppdrager några flera riktlinjer för fördelningen än som funnits hittills.

Herr Lindhagen: Herr Tamm har behagat underrätta kammaren om att jag skulle ha betecknat de tillfälliga utskotten som en söndagsskola. Det har jag inte gjort, utan jag har tvärtom tagit avstånd från detta och sagt, att det är herr Trygger, som betraktade dem som en söndagsskola då han förra riksdagen motsatte sig, att deras ärenden upphöjdes till rang, heder och värdighet att kunna behandlas samtidigt i båda kamrarna, som alla andra ärenden. Då sade Trygger, att det är så nyttigt för nya riksdagsmän att syssla med det där »tillfälliga» arbetet; dessa utskott borde också berövas sitt sekreterarskap, så att ledamöterna kunde lära sig skriva, vilket också vore nyttigt, sade Trygger. Det är gent emot denna uppfattning om ett tillfälligt utskott som en söndagsskolklass som jag talat och skrivit allvarliga påminnelser. Och nu kastar herr Tamm, obetänksamt, som landsbygdens folk annars inte brukar göra, en sådan groda ut i luften.

Men, herr talman, eftersom jag nu har ordet i denna omtvistade och i alla fall intressanta fråga, har jag ju en käpphäst, en gammal övertygelse, och det är det, som jag inte sticker under stol med och som jag verkar för med de små medel, som ställts mig till buds, nämligen att hävda landsbygdens jämbördighet med stadsbefolkningen och framhålla, att stadskulturen, som i alla fall är en sekundär och mindre framstående kultur än landsbygdskulturen — ty denna senare bygger på naturen och på det som är naturligt — förtrycker samhället genom att inte nöja sig med att vara en likvärdig insats och nödvändigt skall topprida landsbygdskulturen och allt vad därmed står i samband.

Jag tror inte på stadskulturen — och det har så varit från det jag blev riksdagsman och till nu, under flera sekel, höll jag på att säga, jag menar decennier, det är verkligen en så lång tid, och så mycket bråk har det varit under tiden, att det tager ett sekels proportioner i medvetandet.

Nu föreligger här en motion, som inte är tagen ur luften utan är bygd på den känsla, som finns på landsbygden, nämligen att stadskulturen är gökungen i boet, som gör sig något för bred och åstadkommer en stor del av våra många olyckor genom den osunda samhällsform, som särskilt storstäderna fått.

Om understödjande med lotterimedel av kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

Nu är det alldeles tydligt — det vet jag av en »kolossal» erfarenhet — att landsbygdsintressena icke bli tillgodosedda tillbörligt, dels därför, att människorna äro så bortkomna där på landsbygden — de bo inte så tätt, att de kunna rota ihop sig — och dels därför, att de inte ha så mycket jurister, som kunna tillräckligt mönstergillt och intetsägande formulera deras klämmar. Därför bli de på efterkälken, och så kommer stadskulturen och säger: »Kors i Jesu namn, en sådan kläm de formulerat; inte kan sådant vara värdigt att få understöd av statsmedel!» — med mera sådana förevändningar.

Jag tror, att det är riktigt, som motionären tänker, och vad hans kläm angår, så är den lika god som mängden stadskulturskläm, ty om det är någon förnuftig regering, som sitter, förstär den i alla fall, vad som ligger bakom. Folket är ju inte så uppfostrat i klämmar, att de alltid kunna ställa dem i intellektualismens och juristernas ljus och göra dem alldeles oantastliga. Men ett utskott åligger det då att skriva en bättre kläm än motionens. Då jag var permanent ordinarie medlem av lagutskottet, var det alltid en av mina uppgifter att i mån av behov föreslå en omläggning av åtskilliga motioners klämmar, så att de skulle bli aptitligare än de voro för stadskulturens folk i riksdagen. Men det har utskottet inte brytt sig om i detta fall, utan man skyller på att yrkandet är så dåligt skrivet, och det är också ett bevis för parlamentarismens dekadans, att utskottet underlåter att yttra sig om de frågor, som framlagts, med den förevändningen, att klämman skulle vara så dåligt formulerad.

Så har sålunda skett i dag också. Utskotten skola vara nog »klämmiga» att göra sina egna klämmar och inte krypa bakom motionärers formuleringar för att undgå själva sakfrågan.

Under sådana förhållanden, herr talman, är jag oerhört beredd att rösta för motionen.

Herr Sjödahl: Med anledning av herr von Helands anförande vill jag säga, att jag inte alls bestritt, att det skulle kunna vara lämpligt, att man för att ordna landsbygdens tandvård lämnade anslag av lotterimedel. På liknande sätt har man handlat synnerligen ofta. En del folkhögskolor hava blivit ombyggda med lotterimedel, och man kan peka på att sådana anvisats för en hel rad liknande ändamål, så att det nu nämnda ligger mycket väl inom lotteri-anslagets ram. Men det, som för alla regeringar, de må nu vara socialdemokratiska eller konservativa, är nödvändigt att kräva, är att anslagsbehoven inte få vara av den omnibusnatur som tydligen varit fallet med herr von Helands framställning med allmänna önskemål hopade i mängd, utan de måste vara konkret utformade, så att förslagen, efter det regeringen beviljat anslag av lotterimedel, kunna utföras i praktiken. Men så har det i detta fall inte varit, av herr von Helands egen framställning att döma.

Herr Lindhagen har talat ironiskt om klämmens utformande, men den inrymmer i alla fall ett yrkande, att regeringen skall tillbörligt beakta framställningar från landsbygden om lotterimedel. Det har emellertid inte på något håll påvisats, att de skiftande regeringarna av olika slag — inom utskottet fanns en medlem, som varit medlem av en konservativ regering på sin tid, och han framställde mot utlåtandet ingen anmärkning — inte beaktat sådana framställningar från landsbygden. Jag tror tvärtom, att regeringarna nog i allmänhet äro lagda så, att om det kommer ett konkret förslag för landsbygdens del, är det snarare utsikt att det favoriseras än att det undanskjutes. Och då man inte kunnat påvisa något åsidosättande av landsbygdsintressena, vad finns det då för anledning att taga en motion, som visserligen skjuter men som inte träffar prick? Detta är alls inte beroende på den eller den formuleringen av kläm-

Om understödjande med lotterimedel av kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

men utan därpå, att den siktar på saker och förhållanden, som efter allt att döma äro annorlunda än vad motionären tänkt sig. Riksdagen, och riksdagens första kammare icke minst, bör väl ändå veta vad den anmärker mot, innan den fattar beslut i en sådan fråga som denna. Här finnas, efter vad jag kan se, inga sakliga skäl, som tala emot utskottets förslag i ärendet.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i föreliggande fråga, men under överläggningen ha framkommit vissa synpunkter, som göra, att jag ville rikta kammarens uppmärksamhet på en del konsekvenser med avseende å de medel, som äro antydda såsom möjliga för att vinna målet.

Det har sagts, att man skulle låta riksdagen pröva lotterimedlens användning för kulturella ändamål i större utsträckning än som skett och kanske helt och hållet. Därmed är dock en stor risk förenad, och jag anser, att det är bättre att söka stämma i bäcken än i ån, och det är därför jag begärt ordet.

I årets statsverksproposition finnas 2 miljoner i lotterimedel införda bland »Diverse inkomster», men de äro inte reserverade för kulturella ändamål utan de ingå i den allmänna inkomstsumman, och därmed är *möjligheten, att de kunna komma att användas för helt andra ändamål än för kulturella, också given*. Med andra ord, så länge man har lotterimedlen utanför statsbudgeten, har man också en viss garanti för att de komma att användas för kulturella ändamål såsom hittills varit fallet och vanligt, men i samma mån man sätter in dem i budgeten förloras denna garanti. I tider av betryck och sparsamhet är det ju alldeles klart, att man kommer att lika fullt beskära budgetens kulturella anslag, fastän man har de där miljonerna på inkomstsidan, om det finnes vara lämpligt. Det är därför jag är mycket betänksam att föra in dem i budgeten och på det sättet eventuellt undandraga dem användningen för sitt huvudändamål.

En annan sak är, att det finnes inkomstposter, som äro reserverade för särskilda ändamål, t. ex. för bankinspektionen, där bankerna få betala avgifter. Detsamma är förhållandet med sparbanks- och försäkringsinspektionen, där avgifterna bilda en fond, som icke får användas för andra ändamål.

Jag tillåter mig emellertid, herr talman, betvivla att lotterimedlen skulle kunna upptagas i budgeten med det villkoret, att de uteslutande skulle användas för kulturella ändamål. Jag tror icke, att riksdagen skulle iakttaga det, och detta förhållande gör, att åtminstone jag för min del icke vill medverka till att lotterimedlen dragas in under budgetbehandlingen på annat sätt, än hittills varit vanligt. Jag är rätt så betänksam emot det steg, som Kungl. Maj:t tagit, då Kungl. Maj:t i år tagit in 2 miljoner kronor av lotterimedlen i budgeten.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Pettersson, Anton: Herr vice talman! I anledning av herr Sjödahls yttrande skall jag be att få säga några ord.

Herr Sjödahl sade, att det inte skulle ha varit någon anledning för mig att väcka denna motion. Emellertid anser jag, att det är anledning nog, när av influtna 5,594,000 kronor nära en tredjedel eller ungefär 1,800,000 kronor går till teatrarna. Om man tager i betraktande endast de större städerna, är det nära hälften av denna summa, som går dit. När det förhåller sig på det sättet, anser jag, att man med fullt fog kan säga, att landsbygdens intressen blivit alltför litet tillgodosedda.

Om understödjande med lotterimedel av kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

Herr Pettersson, David: Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet i denna fråga, eftersom jag inte varit med vid den slutliga utformningen av utskottets utlåtande, men jag har ansett mig böra bemöta en del beskyllningar för liknöjdhet o. s. v., som ju ha riktats mot utskottet. Jag tror nämligen, att de äro oberättigade, ty utskottet har ganska ingående debatterat denna fråga.

Principiellt är jag av den meningen, att lotterimedlen icke böra åtminstone i någon större utsträckning ingå i den allmänna budgeten utan stå till Kungl. Maj:ts förfogande för att av Kungl. Maj:t användas till särskilda behov, framför allt kulturella ändamål. Lotterimedlen användes ju till kulturella ändamål, uteslutande, kan jag säga, ända till 1923 eller 1924. Första gången man gick utanför den ramen var, då det 1924 anslogs lotterimedel till skogssällskapet. Sedan har ju emellertid användningen av lotterimedel till andra än kulturella ändamål utvidgats i en ganska stor utsträckning. Beträffande frågan om huruvida landsbygden nu får den proportion av lotterimedlen, som rättvisligen bör tillkomma den, har utskottet sagt, att det för sin del inte anser, att landsbygdens intressen ha kommit till sin rätt. Men å andra sidan framhåller utskottet, att om det inte har varit fallet, bör det ske, och att Kungl. Maj:t bör hava uppmärksamheten riktad på detta förhållande. Att tala om likgiltighet från utskottets sida härvidlag, anser jag därför inte riktigt.

Vi hade i utskottet ett ganska vidlyftigt material att röra oss med för att se efter, hur dessa medel under en följd av år använts och hur de fördelats på olika kategorier. Den största posten var avsedd för s. k. riksändamål, och det var en hel del saker och ting, som beröra hela riket. Sedan följde vad som gått till de större städerna, till de medelstora städerna, till de små städerna och slutligen vad som gått till landsbygden. Jag hade ju inte väntat, att det skulle bli en så stor debatt om denna fråga i dag, annars skulle jag ha tagit med mig materialet. Nu har jag inte siffrorna i huvudet, men som sagt går den största delen till riksändamål och de näst största beloppen till de större städerna. Det går i alla fall ganska avsevärda summor till landsbygden, även om man gärna kan hålla med motionärerna och dem, som förfäktat landsbygdens intressen, vilket jag givetvis också gör, om att det hittills har kommit något för litet till landsbygden; men man får ju hoppas, att i det fallet rättelse kommer att ske. Det är nog åtskilligt, som blir eftersatt, beträffande hembygdsvård, hembygdmuseer, hembygdsgrändar, ungdomsrörelse och sådant. När man exempelvis jämför vad som nu går till teatrarna här i Stockholm och åtskilligt sådant, finner man, att det belopp, som kommer till landsbygden, är oproportionerligt litet tilltaget. När man ser tablån beträffande användningen av medlen, finns det också anledning att draga upp vissa jämförelser mellan vad som kommer oss ute på landsbygden till godo och vad som kommer vissa andra ändamål till godo.

Nu vill jag också säga, att det inte är gott att tillfredsställa alla, ty de ansökningar som inkomma, avse tre gånger så stora belopp som de, som kunna beviljas. Om det då kommer en hel del ansökningar från landsbygden, är det ju uppenbart, att icke alla kunna beviljas, och då bli naturligtvis alla, som icke få sina önskingar tillgodosedda, missnöjda. Att göra alla till lags i detta fall går ju inte. I utskottet stodo vi och vägde, huruvida utskottet skulle föreslå avlåtande av en skrivelse till Kungl. Maj:t eller huruvida utskottet skulle avfatta motiveringen på det sättet, att det i själva verket innebar en hänvändelse till Kungl. Maj:t att i större utsträckning tillgodose landsbygdens intressen än som hittills skett. Därvid stannade vi vid den meningen, att det vore lämpligare att inte föreslå en skrivelse, utan i stället avfatta motiveringen på ett sådant sätt, att det innebar ungefär detsamma.

Om understödjande med lotterimedel av kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

Av denna anledning tror jag, att första kammaren gott kan biträda utskottets förslag, till vilket jag, herr andre vice talman, ber att få yrka bifall.

Herr Lindhagen: Även jag måste i likhet med ett par föregående talare varna för att lotterimedlen indragas i den allmänna budgeten. Jag måste till och med, herr talman, beteckna detta som en skadegörelse. Riksdagen kan ju inte tillhandahålla medel annat än för de stora, allmänna behoven, och sedan får folket reda sig självt bäst det kan med alla sådana verkligt trängande behov, som inte kunna av statsmakten tillgodoses. Hela det ideella föreningslivet i landet är ju till för ett sådant ändamål, men det har så små tillgångar. Det har sina små årsavgifter, och man får gå omkring och tigga på utlagda listor om sådana bidrag, men det är ju i alla fall många små bäckar, som göra en stor å. Men ibland behöver man, för att det skall kunna bli någonting, slå i spann, och därtill ha vi fått lotterimedel. Låt dem få vara kvar för att skydda sådana ändamål, för vilka man av många befogade skäl inte kan få anslag av riksdagen. Försök nu inte beröva de ideella strävandena i landet även denna större tillgång för att främja sina samhälleliga syften!

Vad nu denna sak beträffar, se vi, att herr Sjö Dahl, som ju liksom jag själv är representant för en stor stad och är intellektuellt skolad vid universitet, i alla fall skattar så mycket åt stadskulturen, att han nu rider upp på det där uttrycket i motionens kläm, »tillbörligt» beaktande. Alldeles som regeringen skulle tillåta sig annat än ett tillbörligt beaktande, menar han. Ja men, herr Sjö Dahl, inte kan väl en motionär hemställa, att det skall lända till »otillbörligt» beaktande! Ordet »tillbörligt» är ju ett vanligt uttryck för att det endast är en sådan hänsyn man vill påfordra. Landsbygden bör tydligare, liksom jag gjort, lära sig Voltaires ord, att adjektivet är substantivets fiende. Motionären kunde ha strukit ordet »tillbörligt» såsom ett onödigt bihang till »beaktande», så hade hela denna diskussion om klämmens ovärdighet varit borta. Jag skriver ofta en mängd adjektiv i mina första utkast, men så tänker jag på Voltaire och stryker alla de adjektiv, som kunna strykas.

Nu är det ju inte heller fråga om att begära några särskilda anslag utan endast om en opinionsyttring, att landsbygdens kultur av alla de skäl, som de olika talarna här hava anfört, icke blir tillgodosedd på samma sätt som stadskulturen. Det är en fredlig resning i det lilla ifrån landsbygdskulturen, som vi böra stödja, och jag tror inte, att vi fara vilse, om vi med våra röster ansluta oss till den framställning, som här har blivit gjord.

Herr von Heland: Herr talman! Flera talare ha här uttryckt sin betänksamhet mot en förflyttning av lotterimedlen in i budgeten. Jag undrar, om man inte också kan vara betänksam mot att ha det som det är, i synnerhet när vi i år fått se vår nöjes-, förlåt, vår ecklesiastikministers högtflygande planer på en riksteater. Jag skall emellertid inte ingå på den saken nu, ty den får man ju tillfälle att återkomma till i ett annat sammanhang.

Flera talare ha här framhållit, att det trots allt går mycket av lotterimedel till landsbygden. Ja, det beror på vad man menar med landsbygden. Menar man våra småsamhällen och skiljer dem ifrån de större städerna, då kanske det går mycket till landsbygden. Men, mina herrar, hur mycket går egentligen till den egentliga landsbygden? Det hade varit intressant, om

Om understödjande med lotterimedel av kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

utskottet något litet hade efterforskat, huru mycket våra småbrukare, våra torpare och våra lantarbetare haft nytta av lotterimedlen. Dessa människor ha kanske aldrig råd att fara in till ett samhälle. Jag anser därför att det är märkvärdigt, att när det kommer en framställning, i vilken man önskar få lotterimedel även för dessa stora befolkningsgrupper, man av formella skäl inte skulle kunna gå in för denna sak. Jag kan inte hjälpa, att jag finner det märkvärdigt; men jag hoppas dock, att denna debatt har åstadkommit, att regeringen kanske funderar över om det finns någon möjlighet att även låta dessa befolkningsgrupper få del av lotterimedlen.

Till slut, herr talman, vill jag endast framställa det spørsmålet, huruvida lotterimedlen inte borde handhavas av finansdepartementet i stället för av handelsdepartementet.

Herr **Sjödahl**: Herr talman, bara en kort replik! I de uppgifter, som förelägo i utskottet, nämndes bland de institutioner i städerna, som fått anslag av lotterimedel, om jag minnes rätt, sådana som sysslade med folkminnesforskning eller landsmålsforskning. Sådana institut som dessa äro med naturnödvändighet förlagda till städerna, till högskolorna, och de hänfördes i den översikt, som företeddes i utskottet, till städerna. Men detta är ju fullständigt orimligt, ty deras verksamhet gäller ju hela riket eller i varje fall stora landsdelar, och centrum för en sådan forskning måste förläggas till någon högskola eller i varje fall till en stad, som har kompetenta krafter för den utforskning av landsmål eller folkminnen, som bedrives. Vidare hänfördes till samma grupp anslaget till uppförande av vissa lokaler för högskoleföreningar av studenter. Det var Göteborgs högskolas studentkår, som fått lotterianslag för sin nybyggnad. Är detta ett anslag åt storstaden Göteborg? Det är hela västra Sveriges ungdom, både från stad och land, som betjänas av den högskolan, och hur man kan betrakta detta som ett speciellt stadsanslag, förstår jag inte. Och går man igenom denna långa lista av anslag, visa de sig vara sådana, som avse stora riksintressen och gagna både stad och land.

Jag vet, att det även här i kammaren finns människor, som betrakta t. ex. opera och teater såsom nöjen av en art, som det allmänna knappast borde understödja, och en hel del av lotterimedlen gå till detta ändamål. Skall man emellertid lägga en opera eller en teater så att den överhuvud taget skall kunna drivas något så när ekonomiskt, kan man sannerligen varken lägga den i Grönköping eller Laggemåla, utan man måste lägga den i någon av de större orterna, där man kan få en relativt stor publikfrekvens, och när det gäller t. ex. en konsertförening i en stad, står den ju till förfogande inte bara för staden utan med våra moderna kommunikationer också för stora delar av landsbygden.

Jag tror, att man mycket ensidigt här betecknar som anslag för städerna sådana som äro anslag för riket, för både stad och land, och jag vill bestämt bestrida, att modern kultur är stadskultur på sätt som en talare här menade. Den kultur, som i vårt land i folkbildningsarbetet bäres upp av A. B. F. eller jordbrukarnas bildningsförbund, är sannerligen inte enbart stadskultur, utan det är det svenska folkets kultur, nedärvd genom tiderna och fortfarande påbyggd, som här sprides ut över vårt land. För denna verksamhet bli med nödvändighet städerna centra, och därför tror jag, att man vinner för vår folkliga kultur mycken hjälp genom det bidrag av lotterimedel, som utgår dit. Det har, som sagt, inte heller påvisats vid något tillfälle, att landsbygdens intressen blivit åsidosatta.

Om understödjande med lotterimedel av kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

Herr **Westman**: Herr talman! Det är alldeles riktigt, som herr Tamm framhöll i början av debatten, att här är det icke fråga om huruvida lotterimedlen skola införas i statsbudgeten eller om de skola stå i en särskild budget. Den frågan kom upp väsentligen däriigenom, att jag anmärkte på en bristfällighet i utskottets historik. Men eftersom den frågan nu kommit före, ber jag att få säga, att den framställning, som herr Reuterskiöld lämnade av vad som skett i årets budget, var ofullständig. Det är alldeles riktigt, som han sade, att man fört in två miljoner av lotterimedel på inkomstsidan, men man har icke sagt att dessa medel gått in i den allmänna budgeten, utan det står ju uttryckligen i statsverkspropositionen, att till följd av att dessa medel förts in i budgeten på inkomstsidan, har det varit möjligt för Kungl. Maj:t att behålla kulturella utgiftsposter, som annars skulle ha strukits, på den andra sidan. Och fastän detta inte hör hit kan jag ju säga, eftersom saken kommit på tal, att idealet för mig vore, att budgeten vore uppställd på annat sätt än i år, så att man verkligen i statsregleringen finge en redovisning av dels hur mycket lotterimedel som flutit in och dels till vilka kulturella ändamål de ha använts.

Om man hade budgeten uppställd på det viset, skulle man undvika det statsrättsliga dilemma, i vilket de herrar befinna sig, som i likhet med utskottet tycka att det nuvarande förhållandet är bra. Ty utskottet har ju sagt, att riksdagen inte ens får petitionera till Kungl. Maj:t rörande det sätt, på vilket Kungl. Maj:t ur allmänna synpunkter bör fördela lotterimedlen. Utskottet säger, att riksdagen icke bör ge »vissa bestämda direktiv» — utskottet åsyftar därmed samma formulering, som herr Sjödahl kallade »lösaktig». Å andra sidan meddelar utskottet, att det icke kunnat underkasta det sätt, varpå Kungl. Maj:t fördelat medlen, någon granskning ur saklig synpunkt. Efter vad vi fått höra är sålunda det nuvarande tillståndet sådant, att riksdagen inte får ge direktiv för lotterimedlens användning och att riksdagen inte ur saklig synpunkt kan granska hur de användas. Detta kallar jag inte ett tillfredsställande tillstånd.

Vi ha fått höra mycket olika tolkningar av vad utskottets ståndpunkt egentligen är. Herr David Pettersson har yttrat, att utskottet utgått ifrån att det inte är bra som det är, och han säger att utskottet vägde mellan att föreslå en skrivelse till Konungen och att yrka rent avslag. Utskottet skrev då en motivering, som i sak innehåller ett tillstyrkande av motionen. Jag är herr Pettersson mycket tacksam för att han gjort denna tolkning, men den strider ju alldeles emot herr Sjödahls, som har anslutit sig till utskottets mening av den anledningen, att inga sakliga skäl anförts för motionen. Att herr Sjödahl funnit detta, förstår ju var och en som hörde herr Sjödahls sista anförande. Herr Sjödahl gick så till den grad ut från stadskulturens synpunkter, att han visade sig fullständigt blind för de synpunkter, som ligga bakom motionen och som här framförts så starkt av herr Lindhagen. Jag vill säga herr Sjödahl, att man kan inte komma ifrån att landsbygdskulturen är den nationella kulturens verkliga källa. Om vi se på vår målarkonst — en Zorn eller Carl Larsson — vår diktkonst — Selma Lagerlöf, Karlfeldt — musiken o. s. v., finna vi att det är ur landsbygdskulturen, som konstnärerna hämta vad som verkligen ger deras konst en nationell prägel. Städernas kultur måste däremot under alla omständigheter vara mera internationellt betnad. I dessa dagar, då vi ju se, att nationalismen blommar upp på många områden, där den tar sig skadegörande uttryck, är det av största vikt, att vi försöka ge dessa nationella tendenser en sådan inriktning, att de kunna lända kulturen till fromma. Vi kunna ju komma ihåg, att den

Om understödjande med lotterimedel av kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

förra epok i mänsklighetens historia, som stod i nationalismens tecken, lämnat oskattbara andliga värden i arv till eftervärlden. Det är naturligtvis av största vikt att nu inrikta det nationella intresse som går över världen på sådant sätt, att även vi kunna lämna i arv åt våra efterkommande goda frukter av denna rörelse och förebygga, att dess verkningar blott bli av ondo. Men vill man göra det, bör man understödja landsbygdens kultur, däri har herr Lindhagen, så vitt jag förstår, fullständigt rätt.

Herr talman, jag beklagar, att denna debatt inte har lämnat några utsikter till att man skulle kunna få kammaren att göra ett positivt uttalande. Jag tror, att i den sak som här föreligger det skulle vara till stort gagn och inneburi ett mycket värdefullt stöd för alla dem som i ideellt syfte arbeta på landsbygdkulturens område, om kammaren skulle velat göra detta. Utan någon förhoppning i den vägen ber jag, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Bergman: Herr talman! Jag får säga, att jag i väsentliga delar instämmer med den siste ärade talaren och även i mycket av vad som sagts av herr Lindhagen, när han för en stund sedan talade om landsbygdens kulturella betydelse. Jag tycker, att detta herr Lindhagens anförande var ett av de »klämmigaste» han haft här i kammaren på länge. Å andra sidan kan jag inte annat än medge, att herr Sjö Dahl har rätt i att det som föreslås i motionen är så allmänt och löst formulerat, att det nog strider mot riksdagspraxis att godkänna en motion med en så beskaffad »kläm», i synnerhet sedan den vid behandlingen inom utskottet där enhälligt, såvitt jag kan se, blivit avstyrkt. Jag tycker därför, att man inte bör vara allt för ledsn, om motionen avslås med en så särdeles välvillig motivering som här föreligger.

Jag är övertygad om att den i alla fall kommer att visa sig ha gjort nytta, på det sätt att regeringarna hädanefter, när de skola överväga hur lotterimedlen skola användas, komma att kanske bättre än förut tillgodose landsbygdens behov. Jag känner mig inte i stånd att nu göra något yrkande, men jag ber att få säga, att jag är övertygad om att många inom det parti som jag tillhör ha den uppfattningen, att landsbygdens intressen böra tillgodoses något bättre än hittills i vissa avseenden skett vid lotterimedlens fördelning.

Herr Sjö Dahl: Jag ber om ursäkt, att jag åter tar ordet, men jag måste opponera mig mot herr Westmans utläggning av sin tes. Det kan inte vara så, att landsbygden representerar den nationella kulturen och städerna den internationella. Jag skall inte ingå i någon debatt om den frågan; jag vill bara påstå, att det skulle vara synnerligen olyckligt för vår kultur, om det vore på det sätt, som herr Westman påstod. Det är nog så, att både landsbygden och städerna representera i mycket hög grad såväl internationell kultur som nationell.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pettersson, Anton*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Om understödjande med lotterimedel av kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr statsrådet *Schlyter* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 196, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av förordningen om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 192, 196, 200 och 205 samt skrivelse nr 204 blevo desamma på begäran bordlagda.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 283, av herrar *Mellén* och *Sundberg*,

nr 284, av herr *Lindhagen*, samt

nr 285, av herr *Bissmark*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtande och memorial:

nr 7, angående regleringen för budgetåret 1933/1934 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet; samt

nr 29, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 16, i anledning av väckt motion om upphävande av den konungahusets medlemmar medgivna rätten till tull- och skattefrihet;

nr 17, i anledning av väckta motioner angående revision av skattelagstiftningen;

nr 18, i anledning av väckt motion om införande av en ny fastighetsbeskattning;

nr 19, i anledning av väckt motion om viss ändring av bestämmelserna rörande tiden för val av taxeringsnämnd;

nr 20, i anledning av väckt motion om beredande av rätt för ägare av jordbruks- och skogsfastighet att vid taxering till kommunal inkomstskatt åtnjuta avdrag för skuldränta;

nr 21, i anledning av väckt motion om införande av stämpelavgift på av rusdrycksförsäljningsbolag utfärdad motbok; samt

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfri införsel av ett parti sockrat kakaopulver;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av vissa av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 30, i anledning av väckt motion om åtgärder till bekämpande av nötkreaturstuberkulosen;

nr 31, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen angående köttbesiktning och slakthus;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av saluvärdet vid vissa försäljningar av kronoegendom;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av viss ändring av den mellan Sverige och Finland den 10 maj 1927 avslutade konventionen angående ordnandet av det samfälliga laxfisket i Torne och Muonio älvar; samt

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av vissa områden till Kiruna municipalsamhälle; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion, I: 21, om inrättande av ett under svenska statens kontroll ställt penninglotteri.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.38 e. m.

In fidem
Lode Wistrand.

Fredagen den 17 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 11 och den 12 innevarande månad.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 91, till Konungen angående verkställd omröstning över högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter.

Herr statsrådet *Leo* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 197, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.;

nr 198, angående anslag till instrumentell utrustning för de geologisk-mineralogiska och geografiska institutionerna vid universitetet i Lund;

nr 202, angående anställande av sekreterare åt ärkebiskopen;

nr 203, angående läroverksadjunkten A. B. E. Roséns tjänstårsberäkning;

nr 206, angående fortsatta åtgärder till lindrande av arbetslösheten inom stenindustrin;

nr 207, angående pension åt föreståndarinnan för fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala Ida Norrby;

nr 208, angående anslag för byggnadsarbeten vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut; samt

nr 218, med förslag till vissa tillägg till gällande tulltaxa.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av medföljande läkarintyg anhåller undertecknad vördsamt om ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 17 mars tills vidare.

Stockholm d. 16. 3. 33.

Kerstin Hesselgren.

Ledamoten av riksdagens första kammare, fröken *Kerstin Hesselgren* är på grund av blindtarmsinflammation förhindrad att under närmaste tid delta i riksdagens arbete.

Stockholm den 16 mars 1933.

E. Edholm,
överläkare.

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, det i åberopade läkarintyget omförmälda hindret varade.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 192, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 10 maj 1929 om trafikförsäkring å motorfordon; samt

nr 196, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av förordningen om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 200, med förslag till lag om utrotande av berberis å viss mark.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 204, med tillkännagivande att en i statsverkspropositionen under riksstatens andra huvudtitel bebidad framställning angående anslag till bestridande av kostnader för delning av Svea hovrätt icke kommer att föreläggas riksdagen, beslöts att denna skrivelses innehåll skulle meddelas statsutskottet och skrivelsen läggas till handlingarna.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 205, angående anslag till bestridande av kostnader för utredning rörande omarbetning av aktiebolagslagstiftningen.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 283, av herrar *Mellén* och *Sundberg*,

nr 284, av herr *Lindhagen* och

nr 285, av herr *Bissmark*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 7.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 29, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m., godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 16—22, jordbruksutskottets utlåtanden nr 1 och 30—34 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag hemställer, herr talman, att kammaren måtte besluta, att statsutskottets utlåtande nr 7 skall uppföras först bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner blevo propositionerna nr 197, 198, 202, 203 och 206—208 på begäran bordlagda, varemot propositionen nr 218 nu hänvisades till bevillningsutskottet.

Herr *Gabrielsson* väckte en motion, nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en arbetarsmåbrukslänefond m. m.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmälades och bordlades andra lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 och 9 §§ i lagen den 2 juli 1915 (nr 261) angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslagen) m. m.;

nr 17, i anledning av väckt motion om förbud för ägare av utarrenderad fast egendom att av arrendator kräva ersättning för egendomen påförda skatter; samt

nr 18, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i lagen om delning av jord å landet m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.13 e. m.

In fidem
Lode Wistrand.
